

**BEREKENING EN TOEPASSING VAN
NEDERLANDSE GROOTTE-EENHEDEN
EN STANDAARDBEDRIJFSEENHEDEN
(nge 1992 en sbe 1994)**

Januari 1996

REFERAAT

BEREKENING EN TOEPASSING VAN NEDERLANDSE GROOTTE-EENHEDEN EN STANDAARDBEDRIJFSEENHEDEN (nge 1992 en sbe 1994)

Welten, J.P.P.J.

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO), 1996

Periodieke Rapportage 63-92

ISSN 0929-2330

54 p., tab. fig., bijl.

De verhoudingen tussen de saldi en tussen de netto toegevoegde waarden van verschillende gewassen en dieren veranderen van jaar tot jaar. De normen die deze verhoudingen weerspiegelen, de zogenaamde nge- en sbe-normen, worden daarom regelmatig herzien.

De actuele nge- en sbe-normen (nge 1992 en sbe 1994) worden gepresenteerd. In het beschrijvende deel wordt ingegaan op de verschillen tussen de beide begrippen. Ook worden de uitgangspunten die bij de berekeningen zijn gehanteerd beknopt beschreven. Daarnaast wordt antwoord gegeven op de meest voorkomende vragen betreffende nge en sbe.

Bruto-standaardsaldo (bss)/Netto toegevoegde waarde/Standaardbedrijfseenheid (sbe)/Bedrijfs grootte/Bedrijfstypering/Nederlandse grootte-eenheid (nge)/Europese grootte-eenheid (EGE)

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

INHOUD

	Blz.
WOORD VOORAF	5
1. HET METEN VAN DE OMVANG VAN EEN AGRARISCH BEDRIJF	7
2. ECONOMISCHE MAATSTAVEN VOOR DE PRODUKTIE-OMVANG	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Berekeningsgrondslag bss en sbe	10
2.3 Nominale maatstaven: bss	11
2.4 Reële maatstaven: sbe, EGE en nge	12
2.5 Vergelijking bss, nge en sbe	13
3. DE BEREKENINGEN: UITGANGSPUNTEN EN RESULTATEN	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Bron van de gegevens	15
3.3 Wijze van berekening: normalisatie	15
3.4 EU-rubriek en Landbouwtellingsrubriek	16
3.5 Herziening sbe, bss, nge en EGE	17
3.6 Berekening verhouding bss en nge 1992	18
4. TOEPASSINGEN	20
4.1 Inleiding	20
4.2 Bedrijfstypering	20
4.3 Produktie-omvang per sector	21
4.4 Veel gestelde vragen	22
LITERATUUR	28
BIJLAGEN	31
1. Betekenis van de gehanteerde afkortingen	32
2. Bss 1990, bss 1992 en nge 1992 (per hectare, per dier)	33
3. Sbe 1991 en sbe 1994	43
4. Aantallen bedrijven naar bedrijfstype en grootteklasse bij verschillende bss-niveaus	49

WOORD VOORAF

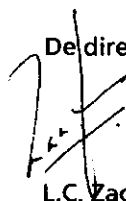
De standaardbedrijfseenheid (sbe) is sinds 1968 een veel gebruikte maatstaf voor het op één noemer brengen van de economische betekenis van de verschillende land- en tuinbouwprodukten. De verhoudingen tussen de netto toegevoegde waarde van de verschillende gewassen en diersoorten veranderen in de loop van de tijd. De sbe-normen worden voortaan eens in de drie jaar herzien. Tot deze verhoging van de frequentie van herziening is besloten op verzoek en op basis van financiering van het Landbouwschap. Hoewel de sbe niet meer in gebruik is voor bedrijfstypering, blijft de sbe van grote betekenis om de economische verhoudingen tussen produkten in de land- en tuinbouw vast te stellen.

Sinds 1980 wordt, mede onder invloed van EU-besluiten, gebruik gemaakt van het bruto-standaardsaldo (bss) en de daarvan afgeleide Nederlandse grootte-eenheid (nge) voor de bedrijfstypering en het meten van de bedrijfsomvang. De op de bss gebaseerde typering, kortweg NEG-typering, wordt door het CBS en door LEI-DLO gebruikt in hun publikaties. De bss-normen dienen iedere twee jaar te worden herzien. De verschillen tussen sbe en bss c.q. nge worden in deze publikatie uiteengezet. Tevens worden de actuele normen gepresenteerd.

De berekeningen die hieraan ten grondslag liggen zijn gemaakt door: ing. W.H. van Everdingen, ing. J.H. Jager en ing. J.H. Wisman onder leiding van ing. H. Dröge en drs. K.J. Poppe (afdeling Landbouw) en door drs. C. Ploeger en ir. A.G. van der Zwaan onder leiding van drs. A. Boers (afdeling Tuinbouw).

Ten opzichte van de vorige, door drs. B. Koole geschreven, editie van deze publikatie (PR 63-90) is de uitleg over de gebruiksmogelijkheden van sbe en nge uitgebreid. De B-lijst met sbe-normen, zoals die in de herdruk van voorgaande editie was opgenomen, is om capaciteitsredenen niet meer berekend.

Den Haag, januari 1996

De directeur,

L.C. Zachariasse

1. HET METEN VAN DE OMVANG VAN EEN AGRARISCH BEDRIJF

De omvang van een agrarisch bedrijf kan met verschillende maatstaven berekend worden. Een zelfde bedrijf kan zowel een omvang van bijvoorbeeld 40 ha hebben als van 200 sbe 1). Bij het gebruik van de term "bedrijfsomvang" is het van belang dat duidelijk is met welke maatstaf die omvang wordt gemeten. De keuze van de maatstaf bepaalt ook het punt van vergelijking. De maatstaf maakt het mogelijk de relatieve omvang van een bedrijf te bepalen. Een bedrijf van 40 ha is een half keer zo groot als een bedrijf van 80 ha. Dit betekent echter weer niet dat op het bedrijf van 80 ha ook bijvoorbeeld arbeidsmogelijkheden zijn voor twee keer zoveel volwaardige arbeidskrachten.

Kuperus (1982:7) beschrijft een indeling van de maatstaven die kunnen worden gebruikt om de bedrijfsomvang te bepalen (zie figuur 1.1). Deze indeling is gebaseerd op de volgende drie begrippenparen:

1. fysiek versus economisch;
2. productie-apparaat versus productie-omvang;
3. feitelijk versus gestandaardiseerd.

Enerzijds zijn er maatstaven die de omvang van een bedrijf meten in fysieke zin (bijvoorbeeld "oppervlakte cultuurgrond" of "aantal melkkoeien"), terwijl andere maatstaven het economisch aspect van een bedrijf meten (bijvoorbeeld "factorkosten" of "balanstotaal"). Economische maatstaven zijn altijd gerelateerd aan in geld uitgedrukte grootheden. Deze grootheden kunnen al dan niet worden gecorrigeerd voor de waardeverandering van het geld.

Met maatstaven die betrekking hebben op het productie-apparaat wordt de omvang van de input gemeten. De tegenhangers van deze maatstaven zijn bepalend voor de omvang van de output. Voorbeelden van de eerste groep maatstaven zijn "aantal arbeidskrachten" en "voederbehoefte in gve". Bij de tweede groep kan gedacht worden aan "tonnen geproduceerd graan" of "kilogrammen melk".

Er zijn maatstaven die betrekking hebben op de feitelijke omvang van een bedrijf (bijvoorbeeld "oppervlakte cultuurgrond", "aantal melkkoeien", "netto toegevoegde waarde"). Hiertegenover staan maatstaven die berusten op standaarden. In deze categorie maatstaven kan gedacht worden aan "grootvee-eenheden", "bruto-standaardsaldi" en "standaardbedrijfseenheden". Bij het bepalen van de bedrijfsomvang in bijvoorbeeld grootvee-eenheden worden de op een bedrijf feitelijk aanwezige dieren vermenigvuldigd met een standaard voor het aantal grootvee-eenheden. De bedoeling van dit onderscheid is niet om te suggereren dat een "standaard bedrijfsomvang" niet-

1) In bijlage 1 is een lijst opgenomen met de betekenis van de gebruikte afkortingen.

feitelijk zou zijn. De standaard bedrijfsomvang is door toepassing van standaarden, normen, gerelateerd aan de feitelijke situatie. De norm zelf is weer gebaseerd op gemiddelden. De normen voor de grootvee-eenheid zijn gebaseerd op de gemiddelde voederbehoeften van dieren. Een maatstaf wordt ingedeeld in de categorie "feitelijk" als er geen sprake is van de toepassing van een standaard.

Een aantal maatstaven die voor het meten van de bedrijfsomvang gebruikt kunnen worden is in figuur 1.1 ingedeeld volgens de in het voorgaande besproken kenmerken.

Maatstaven feitelijke bedrijfsomvang		
	fysieke omvang	economische omvang
Productie-apparaat	<ul style="list-style-type: none"> - aantal arbeidskrachten - oppervlakte cultuurgrond - kas-oppervlakte - aantal dieren - stalruimte 	<ul style="list-style-type: none"> - arbeidskrachten - bewerkingskosten - factorkosten - geïnvesteerd vermogen
Productie-omvang	<ul style="list-style-type: none"> - afgeleverde hoeveelheid melk, suikerbieten enzovoort 	<ul style="list-style-type: none"> - bruto-opbrengsten - toegevoegde waarde - bruto-saldo

Maatstaven standaard bedrijfsomvang		
	fysieke omvang	economische omvang
Productie-apparaat	<ul style="list-style-type: none"> - voederbehoefte in gve - aantal gve - arbeidsbehoefte in standaard-uren 	<ul style="list-style-type: none"> - bewerkingskosten in bewerkingseenheden - factorkosten in standaardbedrijfseenheid
Productie-omvang	<ul style="list-style-type: none"> - opbrengst gewassen in joules - kVEM 	<ul style="list-style-type: none"> - netto toegevoegde waarde in standaard-bedrijfseenheid - bruto-standaardsaldo - produktie-coëfficiënten

Figuur 1.1 Maatstaven voor de bedrijfsomvang a)

a) De term "netto toegevoegde waarde" is een synoniem van de ook wel gebruikte uitdrukking "factoropbrengst".

Binnen de groep maatstaven voor de economische omvang kunnen twee categorieën worden onderscheiden. Er zijn maatstaven die zijn uitgedrukt in geld, terwijl andere worden uitgedrukt in een "reële" grootheid (reële maatstaven; figuur 1.2). De in geld uitgedrukte grootheden zijn behept met het nadeel dat ze, door de waardeverandering van het geld, in omvang kunnen veranderen zonder dat er sprake is van een reële toe- of afname. Maatstaven voor de economische omvang die zijn uitgedrukt in een reële grootheid zijn op een bepaalde manier voor de prijsontwikkeling gecorrigeerd. De invloed van "de waardeverandering" van het geld op de economische maatstaf wordt zodoende gereduceerd.

	Feitelijk	Standaard
Nominaal	<ul style="list-style-type: none"> - arbeidskosten - bewerkingskosten - factorkosten - bruto-saldo 	<ul style="list-style-type: none"> - bruto-standaardsaldo
Reëel		<ul style="list-style-type: none"> - netto toegevoegde waarde in standaard-bedrijfseenheid - bewerkingskosten in bewerkingseenheden - EGE en nge

Figuur 1.2 Indeling van enkele economische maatstaven

Economische maatstaven worden gebruikt om "de" economische betekenis van verschillende fysieke grootheden te vergelijken. De netto toegevoegde waarde kan bijvoorbeeld gebruikt worden om de omvang van een akkerbouwbedrijf van 40 ha te vergelijken met de omvang van een melkveehouderijbedrijf met 35 melkkoeien. Dergelijke bedrijven zijn niet te vergelijken voor wat betreft de omvang in fysieke zin, in economisch opzicht is dat wel mogelijk.

De figuren zijn bedoeld om enig inzicht te geven in de aard van enkele maatstaven voor de bedrijfsomvang. In de volgende hoofdstukken wordt aandacht besteed aan het bss, de sbe, de EGE en de nge. Deze vier grootheden zijn allemaal economische maatstaven voor het bepalen van de bedrijfsomvang. Het bss is een nominale maatstaf, terwijl de overige drie reële maatstaven zijn.

2. ECONOMISCHE MAATSTAVEN VOOR DE PRODUKTIE-OMVANG

2.1 Inleiding

De economische maatstaven voor het meten van de productieomvang kunnen worden ingedeeld in nominale en reële maatstaven. Voordat binnen beide groepen het bss respectievelijk de sbe, EGE en nge aan de orde komen, zal eerst worden ingegaan op een aantal centrale begrippen die bij de definiëring een rol spelen. Besloten wordt met een voorbeeld van de berekeningswijze van het bss en de sbe, waarin de verschillen tussen beide begrippen tot uitdrukking komen.

2.2 Berekeningsgrondslag bss en sbe

De berekeningen van de bss gaan uit van de bruto-saldi van de producten. Het bruto-saldo is het verschil tussen de totale opbrengsten en de directe kosten (figuur 2.1). De berekeningen van de sbe zijn gebaseerd op de netto toegevoegde waarden. De netto toegevoegde waarde is het verschil tussen de opbrengsten en de non-factorkosten.

Het verschil tussen de netto toegevoegde waarde en het bruto-saldo is gelijk aan de som van de kostenposten afschrijving machines en werktuigen, afschrijving bedrijfsgebouwen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. Een belangrijk verschil tussen bss en sbe is dus dat het bruto-saldo als basis wordt gebruikt voor de berekeningen van de bss, terwijl voor de berekeningen van de sbe wordt uitgegaan van de netto toegevoegde waarde. Dit betekent dat beide maatstaven een verschillend aspect van de agrarische activiteit meten. De bss houden geen rekening met het verschillende beslag dat agrarische activiteiten leggen op de duurzame produktiemiddelen. De verschillen tussen bss en sbe worden verder uiteengezet in paragraaf 2.5.

To- tale op- breng- sten	Netto-bedrijfsresultaat				Netto toege- voegde waarde (sbe)	Bruto- saldo (bss)
	To- tale kosten	Factor- kosten	Arbeid	Vreemde arbeid		
				Gezinsleden		
				Ondernemer(s)		
				Loonwerk		
		Rente	Rente machines & werktui- gen			
			Rente bedrijfsgebouwen			
			Netto-grondpacht			
			Rente levende inventaris en omlopend vermogen			
		Non- factor- kosten	Afschrijving machines & werktuigen			
	Afschrijving bedrijfsgebouwen					
	Onderhoud, brandstof machines en werktuigen en algemene kosten (inclusief waterschapslasten en dergelijke)					
	Zaaizaad, plant- en pootgoed					
	Meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen					
	Veevoer					
	Energie ruimteverwarming en verlichting					
	Overige directe kosten					
					Directe kosten	

Figuur 2.1 Vergelijking basisbegrippen voor sbe en bss

2.3 Nominale maatstaven: bss

Het bruto-saldo is gedefinieerd door de Europese Commissie. "Onder het bruto-saldo van een onderdeel van een landbouwbedrijf wordt verstaan de in geldswaarde uitgedrukte totaalopbrengst minus bepaalde bijbehorende specifieke kosten 1)" (CEG, 1985: L220/4). Het bruto-saldo is een nominaal bedrag dat is uitgedrukt in ECU. De hoogte van dit bedrag is gelijk aan het verschil tussen de opbrengsten en de directe kosten. De directe kosten zijn gelijk aan

1) De CEG gebruikt hier het begrip "bijbehorende specifieke kosten". Het hier gebruikte begrip "directe kosten" is gelijk aan de "toegerekende kosten". Het is gedefinieerd in GRAS (LEI/VLB, 1988: 3.05. blad 6), in Van Dijk (1995a: 148) en in Poppe (1993: 54-55).

de som van de kosten voor meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, afzetkosten, krachtvoer, aangekocht ruwvoer en ziektebestrijding en energie en brandstof voor ruimteverwarming en belichting. Het bruto-standaardsaldo (bss) omschrijft de Commissie aansluitend als: "de waarde van het bruto-saldo die overeenstemt met de gemiddelde situatie in een bepaalde regio voor elk van de onderscheiden kenmerken" (CEG, 1985: L220/4).

Het bruto-standaardsaldo van een bedrijfsonderdeel is het gemiddelde van de bruto-saldi van het betrokken onderdeel van individuele bedrijven in een bepaalde regio. De Commissie schrijft tevens voor dat dit gemiddelde wordt berekend over een referentieperiode van drie jaar.

2.4 Reële maatstaven: sbe, EGE en nge

Reële maatstaven hebben als eigenschap dat ze niet gevoelig zijn voor de prijsontwikkeling. Een toe- of afname van bijvoorbeeld het totale aantal sbe geeft een reële ontwikkeling weer. Een toe- of afname van het bruto-saldo, een nominale maatstaf, zegt nog niets over de reële ontwikkeling. Door geldontwaarding kan de omvang van een akkerbouwbedrijf, gemeten in bruto-saldo, toenemen, terwijl er in werkelijkheid niet meer, maar minder is geproduceerd. De drie reële maatstaven, sbe, EGE en nge, zullen nu nader worden beschreven.

De standaardbedrijfseenheid (sbe) is een "eenheid gestandaardiseerde netto toegevoegde waarde, dat wil zeggen berekend in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden" (Boers, 1987: 6). De sbe wordt berekend per hectare gewas of per dier. De netto toegevoegde waarde, ook wel factoropbrengst genoemd, is gelijk aan het verschil tussen de totale opbrengsten en de non-factorkosten. De non-factorkosten bestaan uit de som van de directe kosten en de kosten voor afschrijving bedrijfsgebouwen, afschrijving machines en werktuigen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. De sbe wordt berekend op basis van de netto toegevoegde waarde. De netto toegevoegde waarde wordt echter gedeeld door een nominaal bedrag in guldens. De sbe is zodoende een dimensieloze eenheid.

De Europese grootte-eenheid (EGE) en de Nederlandse grootte-eenheid (nge) zijn allebei maatstaven die zijn gebaseerd op het bruto-standaardsaldo. Beide zijn ontwikkeld om de inflatiegevoeligheid van het bss te ondervangen. Bij de definiëring van de EGE en de nge is er tevens voor gezorgd dat de getallen die de omvang van een bedrijf aangeven niet "te" groot worden. Een bedrijfsomvang van 50.000 ECU (volgens bss-norm) is niet uitzonderlijk in de Nederlandse situatie. Eén EGE is daarom voor 1980 gedefinieerd als 1.000 ECU. Een bedrijfsomvang van 50.000 ECU is dus equivalent met 50 EGE (1980). Bij het bepalen van de omrekeningsverhouding tussen de EGE en de ECU in daarop volgende jaren wordt op basis van de geldswaarde de globale agrarisch-economische ontwikkeling in de EU als geheel verdisconteerd (Vosselman, 1986: 10).

Het toepassen van de EGE voor de Nederlandse landbouw betekent dat de ontwikkeling van de bedrijfsomvang in Nederland mede wordt beïnvloed

door de verhouding tussen de inflatie in Nederland en die in de andere lidstaten van de EU. "De" inflatie in Nederland hoeft immers niet gelijk te zijn aan het gemiddelde van de inflatie in de lidstaten van de EU. Wanneer de inflatie in Nederland lager is dan het EU-gemiddelde, zonder dat dit voldoende in de wisselkoersen tot uitdrukking komt, wordt een deel van de reële groei van het bruto-saldo weggedefileerd. In de tegengestelde situatie wordt de reële groei in Nederland "te groot" voorgesteld. De Nederlandse grootte-eenheid (nge) wordt daarom alleen gedefileerd voor de binnenlandse prijsontwikkeling in de landbouw. De verandering van het totale aantal nge van de Nederlandse land- en tuinbouw is dus een afspiegeling van de verandering van het volume van de agrarische produktie. Voor 1980 is 1 nge gelijk gesteld aan 1 EGE, dus 1.000 ECU. In 1992 is 1 nge gesteld op 1.320 ECU. In paragraaf 3.6 wordt uitgebreider ingegaan op de berekening van de verhouding tussen bss en nge.

2.5 Vergelijking bss, nge en sbe 1)

Het verschil in berekeningsgrondslag tussen bss en sbe is in het voorgaande reeds aan de orde geweest (paragraaf 2.2). De basis voor de sbe-berekening is gelijk aan het bruto-saldo minus de afschrijving machines en werktuigen, afschrijving bedrijfsgebouwen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten. Deze en andere verschillen komen in het volgende voorbeeld met denkbeeldige gegevens van een hectare gewas aan de orde (figuur 2.2).

Opbrengst		f 6.610
Zaaizaad & pootgoed	f 260	
Meststoffen	f 360	
Overige directe kosten	f 420	
Totaal directe kosten		f 1.040
Bruto-saldo		f 5.570
Afschrijving bedrijfsgebouwen	f 540	
Afschrijving machines & werktuigen	f 1.100	
Onderhoud, brandstof machines/ werktuigen en algemene kosten	f 450	
Totaal		f 2.090
Netto toegevoegde waarde (factoropbrengst)		f 3.480

Figuur 2.2 Berekening bruto-saldo en netto toegevoegde waarde (in gulden per hectare gewas)

1) Meer informatie is te vinden in Poppe, 1987.

Stel nu vervolgens dat de koers van de ECU f 2,227 is en dat 1 sbe staat voor f 550,- netto toegevoegde waarde. Het bss van dit gewas bedraagt 2.500 ECU (dit is $5.570 / f 2,227$). Het aantal sbe is 6,3 (dit is $3.480 / f 550,-$).

Wanneer de bss-, nge- en sbe-normen aldus zijn berekend kan de bedrijfsomvang worden bepaald (figuur 2.3). Zowel de sbe- als de bss- en nge-normen kunnen dienst doen als maat voor de omvang van een landbouwbedrijf. Het aantal hectare gewas en het aantal dieren wordt hiertoe vermenigvuldigd met de van toepassing zijnde bss- of sbe-norm. De bedrijfsomvang is nu, gemeten volgens de normen van het bss, 68.150 ECU. Dit bedrag aan ECU is voor 1992 gelijk aan 51,5 nge, één nge is in dat jaar gelijk aan 1.320 ECU (zie paragraaf 3.6). Het aantal sbe van dit denkbeeldige bedrijf bedraagt 143,5.

Gewas	Suiker- bieten	Winter- tarwe	Pootgaard- appelen	Totaal
Aantal hectare	10	15	5	30
normen per ha:				
bss (ECU)	2.580	1.180	4.930	
nge a)	1,95	0,89	3,73	
sbe	6,3	1,7	11,0	
bedrijfsomvang:				
bss (ECU)	25.800	17.700	24.650	68.150
nge	19,5	13,35	18,65	51,5
sbe	63	25,5	55	143,5

Figuur 2.3 Omvang van een bedrijf in bss, nge en sbe

a) Voor de nge is uitgegaan van 1.320 ECU per nge.

De verschillen tussen sbe en bss zijn dus:

- de bss worden berekend in ECU, de sbe zijn dimensieloze getallen;
- de bss zijn gebaseerd op de gestandaardiseerde bruto-saldi, de sbe vertegenwoordigen een aantal gestandaardiseerde guldens netto toegevoegde waarde.

De nge zijn de voor de Nederlandse prijsontwikkeling gecorrigeerde bss. Met alle drie de maatstaven kan de omvang van een bedrijf worden gemeten, maar ze meten ieder een verschillende dimensie van het bedrijf. De sbe meet de relatieve (dat wil zeggen ten opzichte van andere bedrijven) netto toegevoegde waarde. Het bss is een maatstaf voor het nominale bruto-saldo, de nge is een maat voor het volume van het bruto-saldo, gegeven een bepaald basisjaar. Het gaat hierbij niet om het bedrijfsspecifieke saldo en de ontwikkeling van het volume daarvan, maar om een gestandaardiseerde grootheid.

3. DE BEREKENINGEN: UITGANGSPUNTEN EN RESULTATEN

3.1 Inleiding

Bij de berekeningen van bss, nge en sbe wordt een aantal vaste uitgangspunten gehanteerd. Allereerst zal worden aangegeven welke gegevens hierbij gebruikt worden. Vervolgens wordt ingegaan op het begrip normalisatie, dat ook in het voorgaande al is genoemd. De EU hanteert een eigen indeling van de in Nederland in de Landbouwtelling onderscheiden gewassen en dieren. In paragraaf 3.4 komt de relatie tussen EU-rubriek en Landbouwtellingsrubriek aan de orde. In de daarop volgende paragraaf wordt ingegaan op de wijze van herziening van de normen. Afgesloten wordt met een paragraaf waarin de verhouding tussen bss en nge voor 1992 wordt berekend. De sbe-normen voor 1994 en de bss- en nge-normen 1992 zijn opgenomen in de bijlagen. Het doel van deze paragraaf is om de werkwijze kort toe te lichten.

3.2 Bron van de gegevens

De berekeningen van bss, EGE, nge en sbe zijn gebaseerd op de gegevens uit het Bedrijven-Informatienet. Daarnaast zijn gegevens ontleend aan proefstations, het IKC, deeladministraties en opbrengstregistraties per produkt. De opbrengsten- en kostencomponenten zijn gewaardeerd op de voor LEI-DLO gebruikelijke wijze 1). Alleen de boekhoudingen van grotere bedrijven zijn in de berekeningen betrokken. Grotere bedrijven zijn bedrijven met een bedrijfsomvang van ten minste 40 nge. Het bij de berekeningen buiten beschouwing laten van de kleinere bedrijven is gedaan om te voorkomen dat het schaalgrootte-effect de uitkomsten zou beïnvloeden. Binnen de groep grotere bedrijven is de spreiding van de factorkosten geringer dan binnen de totale groep bedrijven. Op grotere bedrijven is, met andere woorden, een "doelmatige bedrijfsvoering" mogelijk. Vandaar dat dit criterium ook wordt genoemd in de definitie van de sbe (paragraaf 2.4).

3.3 Wijze van berekening: normalisatie

De omvang van het bruto-saldo of de netto toegevoegde waarde kan sterk beïnvloed worden door min of meer toevallige factoren. Het kan zijn dat

1) De uitgangspunten worden onder andere beschreven in een aantal periodieke rapportages, zie: Van Dijk (1995a: pp. 19-22); Van Dijk (1995b: 21 e.v.); Van Everdingen (1995 Bijlage 1) en Poppe (1993: 35 e.v.).

bijvoorbeeld de kilogram-opbrengsten hoger of juist lager waren dan in andere jaren. De opbrengsten in de varkenshouderij laten een duidelijke cyclus zien (de "varkenscyclus"). Om de invloeden van deze toevallige factoren buiten de berekeningen te houden, worden de opbrengsten en de kosten "genormaliseerd". Bij de normalisatie van cijfers die betrekking hebben op landbouwprodukten is gebruik gemaakt van de werkelijke prijs- en volumegegevens uit de jaren 1970/71 tot en met 1992/93 en de verwachte ontwikkeling daarvan. Bij de berekeningen voor de tuinbouwprodukten is als regel het gemiddelde voor de periode 1991 - 1993 representatief geacht voor 1993. Op basis van de genormaliseerde gegevens voor 1993 heeft een interpolatie van de bruto-saldi van 1990 en 1993 plaatsgevonden, waaruit de bss-1992 is bepaald. Voor de sbe 1994 is uitgegaan van de genormaliseerde netto toegevoegde waarde van 1993.

3.4 EU-rubriek en Landbouwtellingsrubriek

Voor alle circa 150 in de Landbouwtelling onderscheiden technische produktie-eenheden (tpe) wordt een sbe berekend, terwijl voor het Bedrijven-Informatienet nog een aantal aanvullende sbe-normen worden gebruikt. Voor een aantal rubrieken van de Landbouwtelling zijn specificaties opgenomen. De sbe-normen zijn vermeld in bijlage 3.

Het aantal verschillende produkten dat door de EU wordt onderscheiden is veel geringer dan het aantal Landbouwtellingsrubrieken. In bijlage 2, waarin de bss 1990 en 1992 en de nge 1992 zijn opgenomen, zijn de door de EU onderscheiden rubrieken vermeld. Hierin is ook de relatie tussen de Landbouwtellingsrubrieken en de door de EU onderscheiden produktgroepen aangegeven.

De bruto-standaardsaldi worden, evenals de sbe, berekend voor alle in de Landbouwtelling onderscheiden rubrieken. Het bss van een EU-rubriek wordt berekend door de bruto-standaardsaldi van de daaronder vallende Landbouwtellingsrubrieken te wegen met de oppervlakten van het gewas of de aantallen dieren van die rubrieken uit de Landbouwtelling van het betrokken jaar. Tot en met 1988 hanteerden het CBS en LEI-DLO, evenals de EU, de normen per EU-rubriek. Met ingang van de normen 1990 worden door het CBS en LEI-DLO de normen per Landbouwtellingsrubriek gehanteerd. Door deze keuze gaat minder van de verscheidenheid in normen verloren. Uit nader onderzoek bleek dat slechts 2,1% van de bedrijven hierdoor van type veranderde in 1990. Het totale aantal nge van de Nederlandse landbouwbedrijven bleef hierbij gelijk.

LEI-DLO hanteert in het Bedrijven-Informatienet, voor de bepaling van de bedrijfsomvang in nge, een tweetal extra normen voor niet in de Landbouwtelling voorkomende rubrieken, namelijk voor werk voor derden en voor boerderijzuivelbereiding. Deze zijn vermeld aan het slot van bijlage 2.

Voor de berekening van de bss voor graasdieren is een speciale regel van de EU-Commissie van kracht (CEG, 1985: L220/6 e.v.). Deze regel komt er op neer dat de directe kosten van ruwvoedergewassen in mindering worden gebracht bij de berekening van de bss van graasdieren. Deze regel wijkt af van

de door LEI-DLO bij de berekening van de sbe gevolgde werkwijze. Daar wordt voor de ruwvoedergewassen een berekende opbrengstprijs voor het intern verkeer van ruwvoer in mindering gebracht als directe kosten van de graasdieren. De interne verrekenprijs is mede bepalend voor de netto toegevoegde waarde van het ruwvoer en zal in het algemeen hoger zijn dan de directe kosten van de ruwvoedergewassen 1). Bij het bepalen van de bedrijfsomvang krijgen veel bedrijven alleen een bss en een nge voor graasdieren (waarin het ruwvoer is verdisconteerd). Alleen bedrijven met een ruwvoeroverschot krijgen ook een bss en een nge voor grasland en/of voedergewassen. Van een ruwvoeroverschot is sprake als op een bedrijf het quotiënt van bss-graasdieren en bss-ruwvoergewassen kleiner is dan de coëfficiënt R_s . Deze coëfficiënt is voor 1992 vastgesteld op 1,7. Bij toepassing van de sbe-normen worden aan alle bedrijven afzonderlijke sbe voor graasdieren en voor ruwvoer toegekend.

3.5 Herziening sbe, bss, nge en EGE

De bruto-standaardsaldi worden eens in de twee jaar herzien. De ontwikkeling van de bruto-saldi in de tijd is een maat voor de nominale veranderingen van het bruto-saldo. Zoals al gesteld bevat deze ontwikkeling een inflatoire component.

Bij de berekeningen van de nieuwe bss-normen wordt nagegaan wat de prijsontwikkeling in de land- en tuinbouw is geweest. De verhouding tussen de nge en de ECU en tussen de EGE en de ECU worden dienovereenkomstig vastgesteld, met dien verstande dat de verhouding EGE - ECU wordt bepaald door de Europese Commissie.

Bij de herziening van de sbe-normen, vroeger eens in de vijf jaar, nu eens in de drie jaar, wordt het totale aantal sbe in het jaar van de herziening constant gehouden. De som van de produkten van de hoeveelheden tpe en de "oude" sbe-normen is dus gelijk aan de som van de produkten van dezelfde hoeveelheden en de "nieuwe" sbe-normen. In formule: $\sum (mei_{93} \times sbe_{91}) = \sum (mei_{93} \times sbe_{93})$. De onderlinge verhoudingen tussen de tpe wijzigen wel (figuur 3.1). Deze wijze van aanpassen houdt in dat de sbe relatieve waarden zijn: in theorie kan een sbe-waarde stijgen omdat de toegevoegde waarde van dat produkt minder sterk daalt dan dat van de andere produkten.

1) Poppe (1986: pp. 12-16) gaat nader in op consequenties van dit verschil tussen bss en sbe.

Meitellings- rubriek	Aantal mei '93	Sbe '91	Aantal mei '93 x sbe '91	Totale NTW '93	Aantal mei '93 x NTW '93 (x 1.000)	Sbe '94 (= NTW '93 /deelfac- tor)	Aantal mei '93 x sbe '94
Aardbeien (verwarmd)	123	305	37.515	230.000	28.290	419	51.537
Aubergines	101	540	54.540	265.000	26.765	482	48.682
:	:	:	:	:	:	:	:
:	:	:	:	:	:	:	:
:	:	:	:	:	:	:	:
Overig vrl. rundvee < 1 jr.	687.318	0,5	343.659	286	196.573	0,52	357.405
:	:	:	:	:	:	:	:
:	:	:	:	:	:	:	:
Zaaiuien	9.757	5,6	54.639	3.690	36.003	6,7	65.372
Nederland totaal			23.811.029		13.078.790		23.811.029
Deelfactor: 13.078.790.000 / 23.811.029 = 549,3 (afgerond 550)							

Figuur 3.1 Voorbeeld van een deel van de sbe-berekening

3.6 Berekening verhouding bss en nge 1992

Het bruto-standaardsaldo van de Nederlandse land- en tuinbouw is tussen 1980 en 1992 gestegen met 89,4% tot 10.646 miljoen ECU. De toename van het totale bruto-standaardsaldo (in ECU) van de Nederlandse landbouw kan worden gesplitst in twee componenten (figuur 3.2). De ene component is het gevolg van volumeveranderingen. Eén oorzaak hiervan is een verandering van het totale aantal technische productie-eenheden in de Landbouwtelling tussen twee jaren die worden vergeleken. Een andere oorzaak van volumeveranderingen is een verandering van de fysieke produktie in verhouding tot de input van toegerekende produktiemiddelen. Voorbeelden hiervan zijn een verandering van de kilogram-opbrengsten of van de voederconversie. De ontwikkeling van het totale aantal nge in de loop van de jaren is gelijk aan de volumeontwikkeling van het bruto-standaardsaldo van de landbouw. De tweede component waaruit de toename van het totale bruto-standaardsaldo bestaat, hangt samen met de prijsontwikkeling in land- en tuinbouw en veranderingen van de koers van de ECU in gulden.

Bruto-standaardsaldo in miljoen ECU bij:		
bss-normen 1992, Landbouwtelling 1992		10.646
bss-normen 1980, Landbouwtelling 1980		5.620
<hr/>		
Toename saldo 1980 - 1992		
in miljoen ECU		5.026
in % van 1980	89,4%	
Prijzontwikkeling 1980 - 1992		
prijzen land- en tuinbouw (in guldens)	6,4%	
koers gulden - ECU (2,76 - 2,23 f/ECU)	23,9%	
<hr/>		
Toename saldo door prijzontwikkeling		
in % saldo 1980 in prijzen 1980	32,0%	
in miljoen ECU (32% van 5.620)		1.798
<hr/>		
Toename saldo door volumetoename		
in miljoen ECU		3.228
in % saldo 1980 in prijzen 1992 (3.228 / (132% x 5.620))	43,5%	
Verhouding nge / ECU		
1980 1 nge =		1.000 ECU
prijzontwikkeling 1980 - 1992		32,0%
1992 1 nge = 132% x 1.000 ECU		1.320 ECU

Figuur 3.2 Berekening verhouding bss en nge 1992

De in figuur 3.2 gepresenteerde berekening van de verhouding tussen nge en ECU kan ook als volgt worden weergegeven. Het totale aantal nge van de Nederlandse landbouw bedroeg in 1980 5.620 miljoen (dit is: 5.620 miljoen ECU/ 1.000 ECU per nge). De volumetoename van het bruto-standaardsaldo van de Nederlandse landbouw tussen 1980 en 1992 is 43,5% (figuur 3.2). Hieruit volgt dat in 1992 het totale aantal nge 8.065 miljoen bedraagt. Het totale bruto-standaardsaldo van de landbouw bedraagt in 1992 10.646 miljoen ECU. Het delen van de beide laatste getallen op elkaar levert de verhouding tussen nge en ECU op voor 1992, namelijk 1.320 ECU. Dit is een stijging van 32% ten opzichte van 1980.

4. TOEPASSINGEN

4.1 Inleiding

De bss worden gebruikt om bedrijven te typeren. In paragraaf 4.2 wordt een indruk gegeven van de ontwikkeling van het aantal bedrijven van 1984 tot 1994. De sbe is een goede maatstaf om het relatieve belang van een sector aan te geven en ook hoe deze per eenheid produkt verandert in de loop van de tijd (paragraaf 4.3). Tenslotte komt in paragraaf 4.4 een aantal veelgestelde vragen over sbe en nge aan de orde.

4.2 Bedrijfstypering

Door de bedrijven te typeren kan inzicht worden gekregen in de ontwikkeling van het aantal bedrijven in de tijd. Voor het bij de typering gehanteerde typologie-schema wordt verwezen naar Vosselman (1986). Het aantal landbouwbedrijven neemt af in de loop van de jaren. Deze afname is niet voor alle bedrijfstypen even groot. In de Landbouwtellingen van 1984 en 1994 is het aantal bedrijven bepaald per NEG-hoofdtype (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Aantal landbouwbedrijven per hoofdtype

NEG-hoofdtype a)	1984	1994	Procentuele verandering
1 akkerbouwbedrijven	17.708	14.625	- 17,4
2 tuinbouwbedrijven	18.695	16.334	- 12,6
3 blijvende-teeltbedrijven	5.785	5.875	+ 1,6
4 graasdierbedrijven	66.029	56.110	- 15,0
5 hokdierbedrijven	12.096	10.653	- 11,9
6 gewassencombinaties	3.447	2.607	- 24,4
7 veeteeltcombinaties	7.302	4.905	- 32,8
8 gewassen/veeteelt-combinaties	6.681	5.058	- 24,3
9 niet geclassificeerd b)	0	16	.
Alle bedrijven	137.743	116.184	- 15,7

a) De bedrijven zijn voor 1984 getypeerd met de bss-1980 en voor 1994 met bss-1992; b) Hieronder vallen de bedrijven met uitsluitend groenbestedingsgewassen (veelal braakland).

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking LEI-DLO.

Het aantal bedrijven is in totaal afgenomen met 15,7%. Opvallend is de grote daling van het aantal gecombineerde bedrijven (NEG-hoofdtypen 6,7 en 8), wat wijst op specialisatie en ontmenging. Het aantal hokdier- en tuinbouwbedrijven is daarentegen minder sterk gedaald dan gemiddeld. Het aantal blijvende-teeltbedrijven is zelfs licht gestegen in de tussenliggende periode.

De NEG-typering wordt ook gebruikt door het CBS. De in deze typering onderscheiden bedrijfstypen sluiten aan bij de typering van land- en tuinbouwbedrijven die door de EU wordt gehanteerd. Deze typering maakt zodoende harmonisatie en vergelijking met andere EU-landen mogelijk.

In tabel 4.2 wordt een overzicht gegeven van de gevolgen voor de typering van de bedrijven van de overschakeling op een nieuw bss-niveau. Opvallend in deze tabel zijn de verschuiving van bedrijven naar klassen met een grotere bedrijfsomvang en het verder afnemen van het aantal gecombineerde bedrijven. De groei van de bedrijven kan verklaard worden door de in paragraaf 3.6 beschreven volumegroei van de Nederlandse landbouw. Voor een compleet overzicht van de aantallen bedrijven en de ontwikkelingen van alle bedrijfstypen wordt verwezen naar bijlage 4.

Tabel 4.2 *Procentuele mutaties in aantallen bedrijven naar nge-klasse en hoofdbedrijfstype (NEG) als gevolg van de overgang van bss-niveau 1990 naar bss-niveau 1992, Landbouwtelling 1994*

NEG-type	Code	Procentuele mutaties in bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Akkerbouwbedrijven	1	-2	-3	-7	-3	5	10	17	-0
Tuinbouwbedrijven	2	-6	-3	-5	-1	-1	6	5	1
Blijvende-teeltbedrijven	3	-4	0	0	-3	-0	11	8	0
Graasdierbedrijven	4	-2	-7	-13	-7	1	20	31	-0
Hokdierbedrijven	5	-6	-7	-10	-5	14	22	30	2
Gewassencombinaties	6	-11	-7	-6	-3	3	10	18	-2
Veeteeltcombinaties	7	-8	-7	-8	-7	6	24	24	-1
Gewassen/veeteelt-combinaties	8	-5	-2	-11	-3	2	20	29	-1
Niet geclassificeerd	9	0	0	0
Totaal		-3	-5	-10	-5	3	16	15	0

Bron: CBS-Landbouwtelling 1994, bewerking LEI-DLO.

4.3 Produktie-omvang per sector

Het relatieve belang van de verschillende sectoren in de land- en tuinbouw kan worden gemeten door het aantal sbe van die sector uit te drukken in een percentage van het totaal aantal sbe. De melkveehouderij (inclusief grasland en voedergewassen) omvat in 1993 42% van het totaal aantal sbe (tabel 4.3).

Tabel 4.3 *Relatieve produktie-omvang op basis van sbe 1994 en wijziging daarin ten opzichte van sbe 1991 van sectoren in land- en tuinbouw*

Subsector	Verdeling (%) produktie in 1993 o.b.v. sbe 1994	Sbe 1994 in % van sbe 1991 per eenheid produkt
Melkveehouderij (inclusief grasland en voedergewassen)	42	99
Intensieve veehouderij	12	104
Akkerbouw a)	13	101
Glastuinbouw	21	94
Sierteelt, fruit en overige tuinbouw open grond	10	109
Champignonenteelt	1	143
Totaal	100	100

a) Inclusief groenten open grond.

Bron: CBS-Landbouwtelling 1993, bewerking LEI-DLO.

Het economische belang van zowel de melkveehouderij als de glastuinbouw is gedaald ten opzichte van de normen 1990. Het belang van de champignonenteelt is daarentegen fors gegroeid, doch absoluut gezien nog steeds gering.

4.4 Veel gestelde vragen

Naast toepassingen in bedrijfseconomisch onderzoek worden de sbe en nge ook gebruikt als grondslag voor heffingen (onder andere het Landbouwschap), regelgeving (onder andere de Directie Uitvoering Regelingen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, provincies en gemeenten) en bij de uitvoering van wetgeving (onder andere de Belastingdienst). Met name deze toepassingen buiten het onderzoek zijn verantwoordelijk voor veel aan LEI-DLO gestelde vragen. In deze paragraaf zal op een aantal van deze vragen een antwoord worden gegeven.

Hoeveel sbe is een volwaardige arbeidskracht?

Voor de beantwoording van deze vraag zijn allereerst de definities die LEI-DLO van beide begrippen hanteert van belang. Standaardbedrijfseenheden zijn eenheden gestandaardiseerde netto toegevoegde waarde (paragraaf 2.4). De netto toegevoegde waarde bestaat uit de met het productieproces verkregen vergoedingen voor arbeid (loon), kapitaal (pacht en rente) en ondernemersrisico (winst). Het begrip volwaardige arbeidskracht (vak) is opgebouwd uit de onderdelen beschikbaarheid en validiteit. Uitgangspunt bij de berekening van het aantal vak is dat een ondernemer die niet invalide is en het hele jaar door beschikbaar is, als één volwaardige arbeidskracht wordt beschouwd.

Voor betaald personeel geldt de tijdsduur waarover het loon wordt betaald. Voor onbetaald personeel geldt de volledige tijd, voor zover geen nevenfuncties worden uitgeoefend of een dagschool wordt bezocht (mannelijk personeel) of de tijdsduur, waarin werkelijk in het bedrijf is meegewerkt (vrouwelijk personeel en 65-plussers). Verder wordt de volwaardigheid van personen van 18 jaar gesteld op 90%, voor personen van 17 jaar is dit 80% en voor personen van 16 jaar is dit 65%. Daarnaast wordt aangenomen dat bij ziekte de betrokken medewerker niet beschikbaar is.

Tabel 4.4 Sbe per vak op de verschillende bedrijfstypen in Nederland, naar grootteklasse gemeten in sbe, boekjaar 1993 met sbe-niveau 1991

	0 - 200 sbe a)	200 - 400 sbe	> 400 sbe	Alle bedrijven
Akkerbouwbedrijven	124	178	195	162
Opengrondsgroentebedrijven	61	96	101	93
Glasgroentebedrijven	46	88	115	107
Bloembollenbedrijven	70	80	107	100
Glasbloemenbedrijven	60	96	119	110
Champignonbedrijven	47	55	75	65
Fruiteeltbedrijven	61	68	97	73
Boomkwekerijbedrijven	96	113	209	128
Graasdierbedrijven	100	170	219	150
Hokdierbedrijven	107	160	202	146
Gewassencombinaties	80	169	177	142
Veeteeltcombinaties	98	158	187	130
Gewassen/veeteelt-combinaties	115	157	157	141

a) Alleen bedrijven groter dan de ondergrens van het Bedrijven-Informatienet (16 nge).

Bron: LEI-Bedrijven-Informatienet.

Omdat in de netto toegevoegde waarde (en de eraan gerelateerde sbe) zowel de beloning voor kapitaal en ondernemersrisico als die voor arbeid wordt meegenomen, hangt het aantal sbe per vak mede af van de kapitaalsintensiteit van het productieproces. Het aantal sbe per vak zal hierdoor verschillen per bedrijfstype. Tussen bedrijven verschilt het aantal sbe per vak ook omdat de hoeveelheid benodigde arbeid per eenheid produkt afhankelijk is van de bedrijfsuitrusting (werktuigenpark, automatiseringsgraad) en de bedrijfsomvang (schaalvoordelen). In feite kunnen standaardbedrijfseenheden dus niet als algemene maatstaf voor de ingezette arbeid gelden want ook bij een zelfde efficiency-niveau zijn er grote verschillen in het aantal sbe per vak (tabel 4.4). Een algemeen antwoord op de vraag bestaat dus niet.

Zijn sbe en nge seizoenmatig te interpreteren?

Nee, zowel sbe als nge worden op jaarbasis berekend op grond van alle gedurende een jaar met betrekking tot het betreffende gewas of dier optredende (genormaliseerde) kosten en opbrengsten. Dit betekent dat sbe en nge niet aan een bepaald seizoen zijn toe te rekenen.

Hoe moet er om worden gegaan met wisselteelten en meerdere rondes per jaar?

Bij de berekening van het aantal sbe wordt er impliciet gerekend met de aanwezigheid van wisselteelten (dit zijn opeenvolgende verschillende teelten op hetzelfde perceel) en meerdere rondes van dezelfde teelt per jaar in Nederland. Dit wordt gedaan door eerst van iedere afzonderlijke teelt of ronde de netto toegevoegde waarde te berekenen. Vervolgens wordt van alle relevante Meitellingsrubrieken bepaald hoeveel rondes er gemiddeld worden geteeld per jaar en/of welke andere teelten er in de loop van het jaar gemiddeld nog volgen. Dit gebeurt met behulp van de gegevens uit het Bedrijven-Informatienet. Tot slot wordt de netto toegevoegde waarde van de afzonderlijke rondes en teelten opgeteld tot één totaal voor de desbetreffende Meitellingsrubriek. Wanneer men dus wisselteelten heeft, hoeft men alleen de sbe-norm voor het op 1 mei voorkomende gewas te hanteren.

Hoe moet er omgegaan worden met gewassen/diersoorten die niet op de lijsten voorkomen?

In principe staan de meeste gewassen en diersoorten op de lijsten. Wanneer ze namelijk niet in een van de nauwkeurig omschreven categorieën passen, vallen ze veelal wel onder een algemene categorie "overig ...". Voor de meeste regelgeving zal dan ook deze norm gehanteerd moeten worden. Wanneer ze echt nergens onder vallen, dan hangt het van de instantie af of er geen sbe of nge worden toegekend (de strikt juridische opvatting) of dat er in analo-

Opbrengst per "Quinto" per jaar		f 1.225
Veevoer	f 560	
Energie ruimteverwarming en -belichting	f 60	
Overige directe kosten	f 80	
Totaal directe kosten		f 700
Bruto-saldo		f 525
Afschrijving bedrijfsgebouwen	f 160	
Afschrijving machines & werktuigen	f 40	
Onderhoud, brandstof machines/ werktuigen en algemene kosten	f 25	
Totaal		f 225
Netto toegevoegde waarde (factoropbrengst)		f 300
<hr/>		
Bss	= f 525/f 2,23 (ECU-koers 1992) = 236 ECU	
Nge	= 236/1.320 (zie figuur 3.2) = 0,18	
Sbe	= f 300/f 550 (zie paragraaf 3.5) = 0,55	

Figuur 4.1 Voorbeeldberekening bss, nge en sbe voor een niet op de lijsten voorkomend (fictieve) diersoort

gie of via eigen berekeningen sbe en nge worden toegekend. Van deze laatste mogelijkheid kan in ieder geval gebruik worden gemaakt wanneer de eenheden dienst doen in bedrijfseconomisch onderzoek. In figuur 4.1 is een voorbeeld gegeven van hoe men zelf het aantal sbe en nge kan schatten van een gewas, diersoort of in één keer van het totale bedrijf. Het is bij deze berekening wel van belang dat zoveel mogelijk wordt uitgegaan van "normale" omstandigheden en dat de kosten zo nauwkeurig mogelijk aan de verschillende bedrijfsonderdelen worden toegedeeld.

Hoe moet er omgegaan worden met individueel afwijkende gevallen?

Voor individueel afwijkende gevallen geldt hetzelfde als bij de voorgaande vraag. In principe moet altijd uitgegaan worden van de officiële lijst. Wanneer de betrokken partijen afwijkende berekeningen toestaan kan de bij de voorgaande vraag gehanteerde berekeningswijze gevolgd worden.

Wordt er van de netto- of van de bruto-kasoppervlakte uitgegaan?

De berekeningen zijn gebaseerd op de bruto-kasoppervlakte, dus inclusief paden en dergelijke. Wanneer er een gedeelte van de kas structureel leeg staat, dan wordt hier wel rekening mee gehouden.

Is de verhouding tussen het aantal sbe en nge voor alle bedrijven gelijk?

Nee, de verhouding tussen het aantal sbe en nge voor een bepaald bedrijfstype hangt samen met het aandeel van de indirecte non-factorkosten in het saldo. De indirecte non-factorkosten zijn gelijk aan het totaal van afschrijving machines en werktuigen, afschrijving bedrijfsgebouwen, brandstof machines en werktuigen, onderhoud en algemene kosten (zie figuur 2.1). Wanneer het saldo relatief groot is, ter dekking van veel non-factorkosten bij een relatief lage netto toegevoegde waarde, dan is de verhouding tussen sbe en nge relatief laag. Op de akkerbouwbedrijven is de verhouding tussen sbe en nge gemiddeld 2,67, dit is relatief laag. De indirecte non-factorkosten vormen op dit type bedrijven een relatief groot deel van het saldo.

Hoe is het aantal nge te bepalen aan de hand van het aantal sbe?

Wanneer het om een grote groep bedrijven gaat, die een goede afspiegeling vormen van alle Nederlandse bedrijven, kan het aantal nge grof geschat worden door het aantal sbe te delen door 2,99 of, wanneer het om één bedrijfstype gaat, door de deelfactor van het desbetreffende type (zie tabel 4.5). Wanneer het om individuele bedrijven gaat moet de berekening geschieden door van alle afzonderlijke gewassen en diersoorten het aantal nge te bepalen en op te tellen. Een simpele deling is in dergelijke gevallen te grof.

Tabel 4.5 Verhouding sbe en nge per NEG-hoofdtype

NEG-hoofdtype	1994 a)
1 akkerbouwbedrijven	2,67
2 tuinbouwbedrijven	3,10
3 blijvende-teeltbedrijven	3,04
4 graasdierbedrijven	2,92
5 hokdierbedrijven	3,26
6 gewassencombinaties	3,11
7 veeteeltcombinaties	3,10
8 gewassen/veeteelt-combinaties	2,95
9 niet-geclassificeerde bedrijven	4,10
Alle bedrijven	2,99

a) Sbe 1994 en nge 1992; CBS-Landbouwtellingen 1990 en 1994.

Wat is de status van de zogenaamde "B-lijst"?

In het verleden zijn er door LEI-DLO twee groepen van sbe-normen opgesteld. De eerste groep bevat de normen van de zogenaamde "A-lijst" (zie bijlage 3). De normen uit deze groep betreffen een bepaalde rubriek uit de Landbouwtelling, zijn berekend per hectare of per dier, gelden per jaar en worden jaarlijks gepubliceerd in de Staatscourant. Met deze publikatie verkrijgen de sbe-normen van de "A-lijst" een juridische status waardoor heffingen en regelgeving op basis ervan mogelijk worden.

De andere groep sbe-normen (de "B-lijst") was minder officieel van karakter en werd eigenlijk voor interne LEI-DLO-doeleinden (gebruik in het Bedrijven-Informatienet) opgesteld. De normen in deze lijst waren specificaties van bepaalde rubrieken uit de Landbouwtelling. Zo werd voor een aantal gewassen naast de sbe-norm per hectare per jaar op de "A-lijst" op de "B-lijst" een sbe-norm per hectare per ronde of per teelt weergegeven. Daarnaast werden er op de "B-lijst" voor een aantal tuinbouwgewassen normen per hectare per teelt naar methode van verwarming berekend. Hoewel deze lijst primair een interne LEI-DLO-aangelegenheid was, is hij toch aan derden ter beschikking gesteld en als zodanig in regelgeving terecht gekomen. De juridische onderbouwing hiervan is echter altijd zwak geweest. Het is dan ook zeer de vraag wat er met een aantal (lokale) regels zal gebeuren, nu LEI-DLO om financiële/capaciteitsredenen heeft besloten de "B-lijst" niet meer op te stellen.

Hoe moet er omgegaan worden met in- en uitscharen van vee, mesten voor/door derden van varkens en kuikens en de teelt van gewassen waarbij de teler niet de eigenaar is (onder andere bij bloembollen, ijsbergsla en sierheesters)?

Het antwoord op deze vraag is afhankelijk van het doel van de berekening. Wanneer het om wettelijke regelingen gaat moet met het bij de Landbouwtelling opgegeven aantal gerekend worden. Dit houdt in dat de verzorger van de dieren en de teler van de gewassen de sbe krijgen. Uitzonderingen

hierop vormen de ingeschaarde runderen en schapen en het verhuurde vlasland die volgens het Landbouwtellingsformulier altijd door de eigenaar moeten worden opgegeven.

Indien de berekening van het aantal sbe om onderzoeksdoeleinden geschiedt, dan is het uitgangspunt dat de eigenaar van de dieren c.q. het land een derde deel van het aantal sbe krijgt en dat de verzorger c.q. de teler twee derde deel krijgt. De gedachtengang daarbij is dat de sbe dan worden verdeeld op basis van de kapitaalskosten (geschat op een derde) en de arbeidskosten die uit de netto toegevoegde waarde moeten worden vergoed. In individuele gevallen kan, wanneer de contracten een duidelijk afwijkende vorm hebben, besloten worden om zelf de verdeling van het aantal sbe te bepalen op de manier zoals die in figuur 4.1 is weergegeven.

LITERATUUR

- Boers, A., H. Dröge en K.J. Poppe (1987)
Standaardbedrijfseenheden 1986; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI); Mededeling 376
- Commissie voor de Europese Gemeenschappen (1985)
Communaautaire typologie; In: Publikatieblad L 220, 17.8.1985; Brussel
- Dijk, J.P.M. van, B.E. Douma en A.L.J. van Vliet (1995a)
Bedrijfsuitkomsten in de Landbouw (BUL); Boekjaren 1990/91 t/m 1993/94; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Periodieke Rapportage 11-93/94
- Dijk, J.P.M. van, B.E. Douma en A.L.J. van Vliet (1995b)
De financiële positie van de Landbouw (FIP); Boekjaar 1993/94 en vergelijkingen met voorgaande jaren; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Periodieke Rapportage 12-93/94
- Everdingen, W.H. van, J.H. Jager, K.J. Poppe, G.S. Venema, J.H. Wisman (1995)
Bedrijfsuitkomsten en financiële positie (BEF); Samenvattend overzicht van landbouwbedrijven tot en met 1993/94; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Periodieke Rapportage 13-93/94
- Kuperus, J.A. (1982)
Het gebruik van standaardbedrijfseenheden; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI); Mededeling 258
- LEI-DLO/VLB (1988)
Geüniformeerd Rekeningschema voor de Agrarische Sector, GRAS; Den Haag/Leiden, Landbouw-Economisch Instituut (LEI)/Landelijke Vereniging van Accountants en Belastingadviesbureaux (VLB)
- Poppe, K.J. (1986)
Nederlandse bruto standaardsaldi voor bedrijfstypering in EG-verband (bss 1982); Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI); Mededeling 347
- Poppe, K.J. (1987)
Metten met twee maten: sbe en nge/EGE; In: Tijdschrift voor Sociaalwetenschappelijk onderzoek van de Landbouw, 1987/2 pp.113-128

Poppe, K.J. (red) (1993)

LEI-Boekhoudnet van A tot Z; Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO), Publikatie 3.154

Vosselman, W.H. (1986)

Typering van de Nederlandse landbouwbedrijven volgens de neg-typing; Den Haag, Staatsuitgeverij/CBS-publikaties

BIJLAGEN

Bijlage 1 Betekenis van de gehanteerde afkortingen

bss	= bruto-standaardsaldo
CEG	= Commissie Europese Gemeenschappen
EGE	= Europese grootte-eenheid
gve	= grootvee-eenheid
kVEM	= kilogram voedereenheid melk
nge	= Nederlandse grootte-eenheid
ntw	= netto toegevoegde waarde
Sbe	= standaardbedrijfseenheid
tpe	= technische productie-eenheden
j.d.	= jonger dan (soms aangegeven met "<")
o.d.	= ouder dan (soms aangegeven met ">")

Bijlage 2 Bss 1990, bss 1992 en nge 1992 (per hectare, per dier)

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
D/01	zachte tarwe			1.110	1.150	0,87
D/01-1	winterarwe	301	winterarwe	1.120	1.180	0,89
D/01-2	zomertarwe	303	zomertarwe	790	960	0,73
D/02	harde tarwe					
D/03	rogge	309	rogge (geen snijrogge)	690	960	0,73
D/04	gerst					
		305	wintergerst	920	970	0,73
		307	zomergerst	990	1.080	0,82
D/05	haver	311	haver	900	960	0,73
D/06	korrelmais	313	korrelmais	800	960	0,73
D/07	rijst					
D/08	overige granen	312	triticale	790	960	0,73
D/09	peulvruchten			1.630	1.490	1,13
D/09-2	erwten			1.020	1.040	0,79
		317	groene erwten (droog te oogsten en schokkers	1.090	1.080	0,82
		321	kapucijniers en grauwe erwten	1.090	1.080	0,82
		325	veldbonen	790	960	0,73
				2.780	2.980	2,26
D/10	aardappelen					
D/10-1	pootaardappelen-klei	349	NAK-Pootaardappelen-klei	4.720	4.930	3,73
D/10-2	pootaardappelen zand/veen	347	NAK-Pootaardappelen-zand/veen	3.190	3.440	2,61
D/10-3	consumptie-aardappelen klei	353	consumptie-aardappelen klei	3.180	3.440	2,61
D/10-4	consumptie-aardappelen zand/veen	351	consumptie-aardappelen zand/veen	1920	2.080	1,58
D/10-5	fabrieksaardappelen	355	fabrieksaardappelen incl. pootgoed	1650	1680	1,27
D/11	suikerbieten	357	suikerbieten	2400	2580	1,95
D/12	voederhakvruchten	359	voederbieten	1500	1830	1,39
D/13D	handelsgewassen			1.160	1.180	0,89

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
D/14A D/14A-1	groenten in de volle grond uïen	327	koolzaad	1.060	960	0,73
		329	karwijzaad	1.190	1.280	0,97
		331	blauwmaanzaad	1.230	1.280	0,97
		335	vlas	1.310	1.280	0,97
				2.380	2.640	2,00
				2.610	2.910	2,20
				2.900	3.160	2,39
				1.870	2.000	1,52
				1.870	2.330	1,77
				1.140	1.230	0,93
D/14A-2	conservengroenten			1.090	1.230	0,93
		326	erwten (groen)	1.200	1.230	0,93
		461	tuinbonen grens: >= 150 are	1.130	1.230	0,93
		453	stambonen (groen) grens: >= 150 are	1.530	1.230	0,93
		445	spinazie grens: >= 200 are	3.220	3.430	2,60
D/14A-3	overige extensieve groenten			4.110	3.940	2,98
		429	knolselderij grens: >= 100 are	3.630	3.410	2,58
		465	was- en bospeen grens: >= 50 are	2.810	3.390	2,57
		469	winterpeen grens: >= 150 are	3.010	3.210	2,43
		473	witforwortel grens: >= 100 are	2.900	3.600	2,73
		441	schorseneren grens: >= 100 are		3.840	2,91
		431	kroten grens: >= 200 are		2.920	2,21
		398	kruiden grens: >= 200 are		3.600	2,73
		477	overige groenten grens: >= 200 are	3.450	8.710	6,60
				23.280	23.350	17,69
D/14B D/14B-1 D/14B-2	groenten in de open grond aardbeien asperges en dergelijke	401	aardbeien	15.950	13.870	10,51
		405	andijvie	11.640	12.720	9,64
		409	asperges	9.920	13.920	10,55
		433	kropsla	12.070	14.070	10,66
		465	was- en bospeen grens: < 50 are	15.950	12.720	9,64
D/14B-3	prei en dergelijke			8.620	7.750	5,87

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
D/14B-4	overige intensieve groenten	417	bewaarkool	6.040	7.780	5,89
		421	bloemkool	7.330	7.930	6,01
		423	broccoli		6.290	4,77
		437	prei	7.760	9.580	7,26
		398	kruiden grens: < 200 are		6.290	4,77
		429	knolselderij grens: < 100 are	6.470	6.440	4,88
		583	witloftrek	5.300	6.150	4,66
		477	overige groenten grens: < 200 are	7.330	6.730	5,10
				4.740	4.430	3,36
		425	herfst- en vroege sluitkool	3.450	3.890	2,95
D/15	groenten onder glas	441	schorseneren grens: < 100 are	4.740	4.640	3,52
		461	tuinbonen grens: < 150 are	6.040	5.390	4,08
		449	spruitkool	3.450	4.370	3,31
		453	stambonen grens: < 150 are	5.170	5.690	4,31
		469	winterpeen grens: < 150 are	6.470	5.840	4,42
		473	witlofwortel grens: < 100 are	3.450	3.360	2,55
		431	kroten grens: < 200 are		3.840	2,91
		445	spinazie grens: < 200 are	7.330	5.540	4,20
				181.200	182.600	138,33
		625	opkweekmateriaal	267.300	263.410	199,55
D/15-1 D/15-2	verwarmde tomaten enzovoort			198.300	195.000	147,73
		618	aubergines	202.600	196.100	148,56
		601	tomaten verwarmd	198.300	200.000	151,52
		605	komkommers verwarmd	189.700	180.800	136,97
		613	paprika verwarmd	206.900	200.500	151,89
D/15-3	verwarmde aardbeien enzovoort	616	radijs		173.310	131,30
				116.400	128.800	97,58
		609	aardbeien verwarmd	12.900	147.400	111,67
D/16	bloemen open grond	621	overige groenten verwarmd	118.600	126.500	95,83
		624	groentezaden onder glas	118.600	113.000	85,61
				18.070	21.490	16,28

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
D/16-1	bloemkekerij	540	droogbloemen	28.460	32.790	24,84
		541	bloemkekerijgewassen opengrond	30.180	9.430	7,14
		579	lilies	26.300	34.720	26,30
D/16-2	tulpen enzovoort			16.810	31.280	23,70
		571	hyacinten	16.810	16.510	12,51
		573	tulpen	14.660	15.860	12,02
		580	irissen	17.680	16.910	12,81
		581	overige bol- en knolgewassen	14.660	15.270	11,57
D/16-3	narcissen en gladiolen			16.810	15.710	11,90
		575	narcissen	10.340	10.310	7,81
		577	gladiolen	12.070	11.080	8,39
D/16-4	vaste planten	561	vaste planten	9.050	9.730	7,37
D/17	bloemen onder glas			61.220	64.210	48,64
D/17-1	potplanten, rozen en dergelijke			211.700	227.200	172,12
		666	opkweekmateriaal snijbloemen	259.500	272.200	206,21
		658	potplanten voor de bloei: kalanchoë	267.300	263.400	199,55
		659	begonia		263.400	199,55
		661	overig	267.300	263.400	199,55
		664	bladplanten: ficus		263.400	199,55
		668	dracaena		263.400	199,55
		669	overig	267.300	263.400	199,55
		641	rozen		263.400	199,55
D/17-2	lilies (snijbloemen) en dergelijke			250.100	284.400	215,45
		655	lilies (snijbloemen)	219.400	230.700	174,77
		643	anjers, grootbloemig	215.600	210.400	159,39
		650	orchideeën	181.100	215.500	163,26
		656	nerine	211.300	242.500	183,71
		663	perkplanten	181.100	218.500	165,53
D/17-3	chrysanten (snijbloemen) en dergelijke			230.700	250.700	189,92
		645	anthurium	171.200	183.800	139,24
				181.100	191.600	145,15

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
		647	chrysanten (snijbloemen)	185.400	193.100	146,29
		649	fresia's	146.600	161.600	122,42
		651	gerbera's	129.300	173.600	131,52
		652	alstroemeria's	142.300	166.100	125,83
		653	gypsophila's	146.600	167.600	126,97
		657	overige snijbloemen	181.100	179.600	136,06
		665	overige bloemkwekerijgewassen	181.100	212.500	160,98
D/17-4	narcissenbroei	913	narcissenbroei x 1.000 kg	610	650	0,49
D/17-5	tulpenbroei	911	tulpenbroei x 1.000 stuks	40	42	0,032
D/18	voedergewassen					
D/18A	tijdelijk grasland	715	tijdelijk grasland	1.260	1.260	0,95
D/18B	overige voedergewassen			1.280	1.300	0,98
D/18B-1	snijmais	373	snijmais	1.300	1.310	0,99
		376	corn-cob mix	1.300	1.310	0,99
		369	luzerne	1.300	1.310	0,99
D/18B-2	luzerne			670	870	0,66
D/19	zaden op bouwland			1.620	1.670	1,27
D/19-1	landbouwzaden	341	graszaad	1.510	1.530	1,16
D/19-2	tuinbouwzaden			3.880	4.260	3,23
		530	groentezaden	3.880	4.040	3,06
		532	bloemzaden	3.880	4.490	3,40
D/20	overige gewassen bouwland			1.500	1.830	1,39
		390	teunisbloem	.	1.300	0,98
		391	cichorei	.	1.930	1,46
		392	crambe	.	960	0,73
		393	kanariezaad	.	1.280	0,97
		394	mosterdzaad	.	1.280	0,97
		395	zonnebloempitten	.	960	0,73
		396	olifantsgras	.	960	0,73
		397	digitalis	.	1.830	1,39
		389	overige akkerbouwgewassen	1.500	1.830	1,39

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Mettelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
D/22	braakland	731	braakland	600	330	0,25
E/01	tuinen voor eigen gebruik	377	groenbemestingsgewassen	600	330	0,25
F/01	blijvend grasland			600	330	0,25
F/02	weiden-geringe opbrengsten	703	blijvend grasland	1.260	1.260	0,95
G/01A	boomgaarden en kleinfruit	754	natuurlijke graslanden	0	610	0,46
G/01A-1	kleinfruit			10.170	11.020	8,35
G/01A-2	groot fruit	520	klein fruit	21.560	17.360	13,15
		501+503	appelen	9.910	10.830	8,20
		505+507	peren	9.920	10.630	8,05
		515	overige pit- en steenvruchten	9.480	11.080	8,39
		525	akkerbouwmatig geteeld fruit	9.920	12.420	9,41
G/01B	schaafruchten (noten)				6.730	5,10
G/02	citrus					
G/03	olijven					
G/04	wijn en druiven					
G/05	boomkwekerijen					
G/05-1	sierconiferen en -heesters					
		557	sierconiferen	27.900	28.500	21,59
		559	overige sierheesters en klimplanten	61.200	62.300	47,20
				49.150	51.480	39,00
				75.020	75.430	57,14
G/05-2	bos- en haagplantsoen enzovoort			12.900	13.600	10,30
		551	bos- en haagplantsoen	12.070	12.870	9,75
		552	laan- en parkbomen	14.230	14.970	11,34
		554	vruchtbomen	12.930	13.170	9,98
		555	rozestruiken	11.210	11.970	9,07
G/06	overige meerjarige cultures					
G/07	meerjarige cultures onder glas					
		635	fruit onder glas	240.100	234.900	177,95
		667	boomkwekerijgew. en vaste planten	118.560	115.990	87,87
H/01	overige oppervlakten	753	cultuurgrond niet in gebruik	267.300	263.410	199,55

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
H/02	beboste oppervlakten					
		755	bos (inclusief kerstdennen)	0	0	
H/03	overige gronden	756	snelgroeiend hout	0	0	
I/01	opvolgende teelten		overige gronden	0	0	
I/02	paddestoelen per hectare					
		805	championns	918.000	1142.000	865,15
		809	overige eetbare paddestoelen	918.000	1142.000	865,15
I/03	geirrigeerde oppervlakte					
I/04	staand glas					
J/01	eenhoevige dieren			980	1.920	1,455
J/01-1	pony's en paarden jonger dan 3 jaar	260	paarden < 3 jaar	1.120	1.100	0,833
		263	pony's	340	370	0,280
J/01-2	paarden en pony's 3 jaar e.o.	261	paarden > 3 jaar	1.800	1.800	1,364
J/02	runderen jonger dan 1 jaar			2.760	2.940	2,227
J/02A	mannelijke runderen jonger dan 1 jaar			220	240	0,182
J/02A-1	vleeskalveren			160	185	0,140
		214	vleeskalveren witvleesproductie	105	135	0,102
		216	vleeskalveren rosé vleesproductie		130	0,098
J/02A-2	overig mannelijk vleesvee < 1 jaar	219	overig mannelijk vleesvee < 1 jaar	260	295	0,223
J/02A-3	overig mannelijk rundvee < 1 jaar	203	overig mannelijk rundvee < 1 jaar	290	310	0,235
J/02B	vrouwelijke runderen jonger dan 1 jaar			290	310	0,235
J/02B-1	vrouwelijk vleesvee < 1 jaar	217	vrouwelijk vleesvee < 1 jaar	275	295	0,223
J/02B-2	overig vrouwelijk rundvee < 1 jaar	201	overig vrouwelijk rundvee < 1 jaar	290	310	0,235
J/03	mannelijke runderen 1-2 jaar			295	375	0,284
		207	mannelijk jongvee 1-2 jaar	295	375	0,284
J/04	vrouwelijke runderen 1-2 jaar	223	mannelijk vleesvee 1-2 jaar	410	870	0,659
J/04-1	vrouwelijk vleesvee 1-2 jaar	221	vrouwelijk vleesvee 1-2 jaar	275	295	0,223
				400	430	0,326
				275	295	0,223

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
J/04-2	overig vrouwelijk rundvee 1-2 jaar	205	overig vrouwelijk jongvee 1-2 jaar	410	450	0,341
J/05	mannelijke runderen 2 jaar en ouder	213	fokstieren 2 jaar en ouder	505	535	0,405
J/06	vaarzen 2 jaar en ouder	227	mannelijk vleesvee 2 jaar en ouder	820	870	0,659
J/06-1	wrouwelijk vleesvee 2 jaar e.o.	225	wrouwelijk vleesvee 2 jaar en ouder	275	295	0,223
J/06-2	overige vaarzen 2 jaar e.o.	209	overig vaarzen 2 jaar en ouder	375	405	0,307
J/07	melkkoeien	211	melk- en kalfkoeien	260	295	0,223
J/08	overige koeien	229	vlees- en weidekoeien	410	450	0,341
J/09	schapen (alle leeftijden)	228	zoogkoeien	1.630	1.760	1,333
J/09A	oolen	266	oolen	350	415	0,314
J/09B	overige schapen a)	265	lammeren	275	295	0,223
J/10	geiten	268	overige schapen mannelijk	430	490	0,371
J/11	biggen kleiner dan 20 kg b)	282	melkgeiten	60	100	0,076
J/12	fokzeugen	284	overige geiten	130	100	0,076
J/12-1	opfokvarkens	235	biggen bij de zeug	130	100	0,076
J/12-2	fokzeugen 50 kg en meer	237	biggen niet bij zeug c)	185	125	0,095
		243	opfokzeuges en -beertjes 20-50 kg	185	205	0,155
		245	opfokzeugen 50 kg en meer	0	0	0,027
		253	opfokberen 50 kg en meer	35	35	0,027
		247	gedekte zeugen	35	35	0,223
		249	zeugen bij de biggen	275	295	0,068
				85	90	0,068
				85	90	0,068
				85	90	0,068
				335	370	0,280
				335	370	0,280
				335	370	0,280

a) J/09B geldt alleen indien J/09A = 0; b) J/11 geldt alleen indien rubriek J/12-2; c) 237 alleen indien rubriek 247 tot en met 251 = 0.

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Meitelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
J/13	andere varkens	251 255	overige fokzeugen dekrijpe beren	335 335	370 370	0,280 0,280
		239 241	vleesvarkens 20 tot 50 kg vleesvarkens 50 kg en meer	52 52	58 58	0,044 0,044
Per 100 dieren:						
J/14	vleeshoenders	269	vleeskuikens	150	190	0,144
J/15	legghennen			350	420	0,318
J/15-1	legghennen 18 weken en ouder			320	380	0,288
J/15-2	legghennen < 18 weken	276	legghennen 18 weken tot 20 maanden	320	380	0,288
J/15-3	ouderdieren vleesrassen j.d. 18 weken	278 275	legghennen ouder dan 20 maanden legghennen jonger dan 18 weken	320 205	380 245	0,288 0,186
J/15-4	ouderdieren vleesrassen 18 weken en ouder	271	ouderdieren vleesrassen < 18 weken	465	540	0,409
J/16	overig pluimvee	273	ouderdieren vleesrassen >= 18 weken	485	540	0,409
J/16-1	jonge vleeskalkoenen			860	945	0,716
J/16-2	jonge kalkoenen voor eierproductie	291	jonge vleeskalkoenen	860	945	0,716
		293	kalkoenen voor eierproductie <7 maanden	605	720	0,545
J/16-3	overige kalkoenen voor eierproductie	295	kalkoenen voor eierproductie >=7 maanden	845	865	0,655
				845	865	0,655
J/16-4	overig pluimvee	287 297	jonge vleesseenden overig pluimvee (onder andere ganzen, parelhoenders, struisvogels)	1.315 1.315 2.820	1.460 1.460 3.075	1,106 1,106 2,330
				2.820	3.075	2,330
				415	500	0,379
				415	500	0,379
				415	500	0,379

Code EU	Rubrieknaam EU	Code CBS	Rubrieknaam Mettelling 1995	BSS 1990	BSS 1992	Nge 1992
<i>Per dier:</i>						
J/17	moederkonijnen	233	voedsters	75	83	0,063
J/18	bijen					
J/19	andere dieren			60	62	0,047
		232	vleeskonijnen (exclusief moederdieren) a)	5	4	0,003
		290	nertsen (moederdieren)	60	62	0,047
		292	blauwvossen (moederdieren)	160	155	0,117
		294	overige pelsdieren (moederdieren)	100	105	0,080
a) 232 alleen indien rubriek 233 = 0.						
Overige door LEI-DLO toegepaste bss-normen:						
Werk voor derden (per f 100,- opbrengsten)						
Boerderijzuivelbereiding (per 1.000 kg verzuivelde melk)						
				39	37	0,03
				75	76	0,06
Overige gegevens:						
Aantal ronds champignons per jaar						
Wisselkoers 1 ECU = ... hfl						
Coëfficiënt Rs						
1 nge = ... ECU						
1 EGE = ... ECU						
Toegepast met ingang van Landbouwtelling						
				5,2	6,0	
				2,32	2,23	
				1,6	1,7	
				1.310	1.320	
				1.200	1.200	
				1993	1995	

Afkortingen:

" < " = jonger dan / lichter dan

" > " = ouder dan / zwaarder dan

tpe = technische productie eenheid: hectare gewas of dier (soms 100 dieren)

Bijlage 3 Sbe 1991 en sbe 1994

Sbe 1991 en sbe 1994 (per hectare c.q. per dier, per jaar) a)

Code rubrieknaam	1991	1994
C Veestapel		
<i>Rundvee (geen vlees- of weidevee)</i>		
201 overig vrouwelijk rundvee j.d. 1 jaar	0,50	0,52
203 overig mannelijk rundvee j.d. 1 jaar	0,50	0,52
205 overig vrouwelijk jongvee 1-2 jaar	0,50	0,52
207 mannelijk jongvee 1-2 jaar	1,5	1,5
209 overige vaarzen 2 jaar en ouder	0,50	0,52
211 melk- en kalfkoeien	2,95	2,98
213 fokstieren 2 jaar en ouder	1,5	1,5
<i>Rundvee (vlees- of weidevee)</i>		
215 vleeskalveren	0,28	0,33
214 vleeskalveren voor de witvleesproductie	.	0,32
216 vleeskalveren voor de rosevleesproductie	.	0,40
217 vrouwelijk vleesvee jonger dan 1 jaar	0,36	0,43
219 overig mannelijk vleesvee jonger dan 1 jaar	0,36	0,43
221 vrouwelijk vleesvee 1-2 jaar	0,36	0,43
223 mannelijk vleesvee 1-2 jaar	0,36	0,43
225 vrouwelijk vleesvee 2 jaar en ouder	0,36	0,43
227 mannelijk vleesvee 2 jaar en ouder	0,36	0,43
228 zoogkoeien	0,80	0,82
229 vlees- en weidekoeien	0,36	0,43
<i>Varkens</i>		
235 biggen bij de zeug	0	0
237 biggen niet bij zeug b)	0,12	0,13
239 vleesvarkens 20-50 kg	0,12	0,13
241 vleesvarkens 50 kg en meer	0,12	0,13
243 opfokzeugen + -beertjes 20-50 kg	0,22	0,24
245 opfokzeugen 50 kg en meer	0,22	0,24
247 gedekte zeugen	0,85	0,83
249 zeugen bij biggen	0,85	0,83
251 overige fokzeugen	0,85	0,83
253 opfokberen 50 kg en meer	0,22	0,24
255 dekrijpe beren	0,85	0,83
<i>Kippen</i>		
269 vleeskuikens	0,0034	0,0042
271 ouderdieren vleesrassen j.d. 18 weken	0,008	0,009
273 ouderdieren vleesrassen 18 weken en ouder	0,016	0,019
275 leghennen jonger dan 18 weken	0,0032	0,0033
276 leghennen 18 weken - 20 maanden	0,0063	0,0074

a) Op basis van Landbouwtelling 1995, in volgorde zoals die op de Landbouwtelling voorkomt. De normen gelden per jaar tenzij anders is aangegeven; b) Alleen indien code 247 tot en met 251 = 0.

Code rubrieknaam	1991	1994
<i>Kippen</i>		
278 leghennen 20 maanden en ouder	0,0063	0,0074
<i>Eenden en kalkoenen</i>		
287 jonge vleeseenden	0,0095	0,010
291 jonge vleeskalkoenen	0,020	0,020
293 kalkoenen voor de eierproduktie j.d. 7 maanden	0,030	0,034
295 kalkoenen voor de eierproduktie 7 maanden en ouder	0,075	0,080
297 overig pluimvee	0,01	0,010
<i>Paarden en pony's</i>		
260 paarden jonger dan 3 jaar	0,7	0,7
261 paarden 3 jaar en ouder	6,0	6,1
263 pony's	3,0	2,5
<i>Schapen en geiten</i>		
265 lammeren	0	0
266 ooien	0,22	0,11
268 overige schapen mannelijk	0,22	0,11
282 melkgeiten	0,24	0,36
284 overige geiten	0	0
<i>Konijnen</i>		
232 vleeskonijnen (exclusief moederdieren) a)	0,01	0,01
233 voedsters	0,17	0,20
<i>Edelpelsdieren</i>		
290 nertsen (moederdieren)	0,12	0,13
292 vossen (moederdieren)	0,30	0,28
294 overige pelsdieren (moederdieren)	0,20	0,20
D Tuinbouw open grond		
<i>Groenten</i>		
401 aardbeien	78	66
405 andijvie	31	26
409 asperges	26	37
423 broccoli	.	8
417 bewaarkool	12	17
421 bloemkool	17	20
425 herfst- en vroege sluitkool	7	8
429 knolselderij grens: >= 100 are	9,5	8
429 knolselderij grens: < 100 are	14	13
433 kropsla	33	33
437 prei	19	21
441 schorseneren grens: >= 100 are	6,0	8
441 schorseneren grens: < 100 are	10	8
445 spinazie grens: >= 200 are	1,8	2,2
445 spinazie grens: < 200 are	16	6
449 spruitkool	10	13

a) Alleen indien code 233 = 0.

Code rubrieknaam	1991	1994
<i>Groenten</i>		
453 stambonen (groen) grens: >= 150 are	1,8	2,2
453 stambonen (groen) grens: < 150 are	12	11
431 kroten	.	9
461 tuinbonen grens: >= 150 are	1,8	2,2
461 tuinbonen grens: < 150 are	14	7
465 was- en bospeen grens: >= 50 are	9,5	7
465 was- en bospeen grens: < 50 are	51	26
469 winterpeen grens: >= 150 are	6,5	7
469 winterpeen grens: < 150 are	14	9
473 witlofwortel	7,0	7
477 overige groenten grens: >= 200 are	7,0	7
477 overige groenten grens: < 200 are	17	10
<i>Fruit</i>		
501 appels	21	18
503 appels	21	18
505 peren	21	26
507 peren	21	26
515 overige pit- en steenvruchten	28	40
520 klein fruit	70	31
525 akkerbouwmatig geteeld fruit	.	10
<i>Tuinbouwzaden</i>		
530 groentezaden	10,5	11,0
532 bloemenzaden	10,5	12,5
<i>Bloemkwekerijgewassen</i>		
540 droogbloemen	.	15
541 overige bloemkwekerijgewassen open grond	105	129
<i>Bloembollen en -knollen</i>		
571 hyacinten	23	51
573 tulpen	42	46
575 narcissen	14	29
577 gladiolen	12	24
579 lelies	75	86
580 irissen	30	42
581 overige bol- en knolgewassen	35	47
<i>Boomkwekerijgewassen</i>		
551 bos- en haagplantsoen	31	34
552 laan- en parkbomen	40	43
554 vruchtbomen	35	35
555 rozestruiken	28	30
557 sierconiferen	122	127
559 overige sierheesters en klimplanten	227	218
<i>Vaste planten</i>		
561 vaste planten	174	179

Code rubrieknaam	1991	1994
E Paddestoelenteelt		
<i>Champignons</i>		
805 champignons (per 100 m ²)	21	30
809 overige eetbare paddestoelen (per ton substraat)	.	.
F Bollenbroei en witloftrek		
911 tulpenbroei x 1.000 st	0,14	0,16
913 narcissen broei x 1 (!) kg	0,002	0,0025
583 witloftrek	10	20
G Tuinbouw onder glas		
<i>Groenten</i>		
601 tomaten	523	488
605 komkommers	488	401
609 aardbeien verwarmd	305	419
613 paprika	558	457
616 radijs	.	479
618 aubergines	540	482
621 overige groenten verwarmd	305	300
624 groentezaden onder glas	305	219
625 opkweekmateriaal groenten	680	583
<i>Fruit</i>		
635 fruit onder glas	305	273
<i>Bloemkwekerijgewassen</i>		
641 rozen	680	765
643 anjers	488	601
645 anthurium	453	419
647 chrysanten (snijbloemen)	453	382
649 fresia's	296	310
650 orchideeën	575	665
651 gerbera's	279	382
652 alstroemeria's	296	346
653 gypsophila's	348	382
655 lelies (snijbloemen)	540	461
656 nerine	470	584
657 overige snijbloemen	470	382
658 potplanten voor de bloei: kalanchoë	.	583
659 begonia	.	583
661 overig	680	583
664 bladplanten: ficus	.	583
668 dracaena	.	583
669 overige bladplanten	680	583
663 perkplanten	587	583
665 overige bloemkwekerijgewassen	470	565
666 opkweekmateriaal snijbloemen	680	583

Code rubrieknaam	1991	1994
<i>Boomkwekerijgewassen en vaste planten</i>		
667 boomkwekerijgewassen en vaste planten	680	583
H Akkerbouw		
301 wintertarwe	1,8	1,7
303 zomertarwe	1,0	1,0
305 wintergerst	1,2	1,2
307 zomergerst	1,0	1,0
309 rogge- geen snijrogge	1,0	1,0
311 haver	1,0	1,0
312 triticale	1,0	1,0
313 korrelmais	1,0	1,0
317 groene erwten (droog te oogsten) + schokkers	1,8	1,1
321 kapucijners + grauwe erwten	1,8	1,1
323 bruine bonen	3,3	2,3
325 veldbonen	1,0	1,0
326 erwten (groen)	1,8	2,2
327 koolzaad	1,5	1,0
329 karwijzaad	2,3	2,0
331 blauwmaanzaad	2,3	2,0
335 vlas	2,5	1,9
341 graszaad	3,0	2,5
347 NAK-Pootaardappelen zand/veen	7,0	6,8
349 NAK-Pootaardappelen klei	11,2	11,0
351 consumptie-aardappelen zand/veen	3,8	3,0
353 consumptie-aardappelen klei	6,8	7,2
355 fabrieksaardappelen (inclusief pootgoed)	3,2	2,7
waarvan: fabrieksaardappelen	2,8	2,2
fabriekspootaardappelen eigen bedrijf	7,0	6,8
357 suikerbieten	6,1	6,3
359 voederbieten	5,0	4,7
369 luzerne	1,4	1,5
373 snijmais	2,5	2,4
376 corn-cob mix	2,5	2,4
377 groenbemestingsgewassen	1,0	1,0
383 poot- en plantuien	4,0	3,9
385 zaaiuien	5,6	6,7
387 zilveruitjes	4,0	2,2
Overige akkerbouwgewassen:		
390 teunisbloem	.	2,0
391 cichorei	.	2,5
392 crambe	.	1,0
393 kanariezaad	.	2,0
394 mosterdzaad	.	2,0
395 zonnebloempitten	.	1,0
396 olifantsgras	.	1,0
397 digitalis	.	5,0
398 kruiden grens: < 200 are	.	10,0
398 kruiden grens: >= 200 are	.	5,0

Code rubrieknaam	1991	1994
Overige akkerbouwgewassen:		
399 niet met name genoemde akkerbouwgewassen	5,0	5,0
I Bedrijfsindeling		
703 blijvend grasland	2,3	2,1
715 tijdelijk grasland	2,3	2,1
731 braakland a)	0	0,4
753 cultuurgronden niet in gebruik	0	0
754 natuurlijke graslanden a)	1,0	1,0
755 bos (inclusief kerstdennen)	0	0
756 snelgroeiend produktiebos (set aside) a)	1,0	1,0
781 + 737 - 735 overige gronden	0	0
Overige normen (voor onderzoeksdoeleinden):		
Boerderijzuivelbereiding		
(per 1.000 kg verzuivelde melk)	0,22	0,23
Boomgaard landbouwbedrijven (per hectare)	10	10
Bijen (per volk)	0,15	.
Deelbouw (per hectare)	3,5	3,6
Werk voor derden (per 100,- opbrengsten)	0,1	0,08
Zaaiklaar verhuurd land (per hectare)	2,6	3,0
Manegepaarden	.	5,6
Manegeponies	.	3,4
Pensionpaarden	.	5,3
Pensionponies	.	1,8
Africhtingspaarden	.	9,4

a) Deze normen tellen wel mee in het totaal aan sbe van een bedrijf, maar worden niet gehanteerd bij de typering ervan.

Bijlage 4 Aantallen bedrijven naar bedrijfstype en grootteklasse bij verschillende bss-niveaus

Bedrijven naar nge-klasse en (hoofd)bedrijfstype (NEG), Landbouwtelling 1994 met bss-niveau 1990

NEG-type	Code	Bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Akkerbouwbedrijven	1	4.727	3.118	1.105	1.965	1.910	1.221	579	14.625
waarvan:									
graanbedrijven	111	431	72	15	18	18	10	4	568
gesp. hakvruchtenbedrijven	121	890	938	452	822	873	647	314	4.936
graan-/hakvruchtenbedr.	122	515	401	71	72	59	17	8	1.143
akkerbouwgroentenbedr.	123	99	42	7	10	4	4	1	167
ov. hakvruchtenbedrijven	1248	740	1.022	458	927	902	508	238	4.795
ov. akkerbouwbedrijven	1249	2.052	643	102	116	54	35	14	3.016
Tuinbouwbedrijven	2	1.810	2.648	978	1.696	2.171	2.578	4.453	16.334
waarvan:									
opengrondsgroentebedr.	2011	704	637	152	214	160	95	90	2.052
glasgroentebedrijven	2012	169	415	190	317	419	714	1.544	3.768
ov. groentebedrijven	2013	66	132	39	43	52	26	15	373
bloem(bollen)bedrijven	2021	443	514	149	240	249	280	515	2.390
glasbloemenbedrijven	2022	289	567	262	561	960	1.250	2.038	5.927
ov. bloemenbedrijven	2023	80	201	81	119	95	68	72	716
champignonbedrijven	2033	16	69	57	139	173	107	116	677
ov. tuinbouwbedrijven	2039	43	113	48	63	63	38	63	431
Blijvende-teeltbedrijven	3	1.261	1.411	483	770	882	589	479	5.875
waarvan:									
fruitbedrijven	321	769	593	153	333	496	339	177	2.860
boomkwekerijbedrijven	348	433	720	285	386	318	188	217	2.547
ov. blijvende-teeltbedr.	349	59	98	45	51	68	62	85	468
Graasdierbedrijven	4	16.962	9.652	3.633	7.908	9.887	6.151	1.917	56.110
waarvan:									
sterk gesp. melkveebedr.	411	719	3.533	2.402	6.036	8.176	5.106	1.524	27.496
gesp. melkveebedrijven	412	157	716	451	970	1.167	752	260	4.473
ov. melkveebedrijven	437	1.186	515	91	115	75	37	17	2.036
kalvermesterijbedrijven	438	287	438	168	181	61	20	13	1.168
ov. rundveebedrijven	439	1.327	708	144	217	156	92	40	2.684
schapenbedrijven	441	1.189	221	27	27	8	4	1	1.477
rundvee-/schapenbedrijven	442	272	92	16	9	7	4	0	400
geitenbedrijven	443	24	54	17	21	12	8	1	137
graslandbedrijven	4448	3.081	447	17	14	5	3	7	3.574
ov. graasdierbedrijven	4449	8.720	2.928	300	318	220	125	54	12.665

NEG-type	Code	Bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Hokdierbedrijven	5	1.723	2.348	1.060	2.095	1.800	1.007	620	10.653
waarvan:									
fokvarkensbedrijven	5011	122	546	423	844	552	252	138	2.877
mestvarkensbedrijven	5012	1.255	1.014	219	277	174	58	44	3.041
ov. varkensbedrijven	5013	71	170	155	489	564	337	185	1.971
legkippenbedrijven	5021	122	262	110	228	240	197	161	1.320
slachtpluimveebedrijven	5022	81	214	72	127	131	66	23	714
ov. pluimveebedrijven	5023	1	0	2	3	1	3	7	17
varkens-/pluimveebedr.	5031	11	26	22	36	53	23	15	186
ov. hokdierbedrijven	5032	60	116	57	91	85	71	47	527
Gewassencombinaties	6	557	721	200	316	327	286	200	2.607
waarvan:									
tuinbouw-/blijvende- teeltbedrijven	601	103	120	42	53	42	34	32	426
ov. gewassencombinaties	609	454	601	158	263	285	252	168	2.181
Veeteeltcombinaties	7	1.198	1.195	361	720	718	454	259	4.905
waarvan:									
graasdiercombinaties	71	191	165	29	57	69	64	41	616
ov. veeteeltcombinaties	72	1.007	1.030	332	663	649	390	218	4.289
Gewassen/veeteelt-comb.	8	2.245	1.112	282	435	489	309	187	5.059
waarvan:									
akkerbouw/veeteelt-comb.	81	1.750	671	147	213	218	136	89	3.224
ov. combinaties	82	495	441	135	222	271	173	98	1.835
Niet geclassificeerd	9	14	2	0	0	0	0	0	16
Totaal		30.497	22.207	8.102	15.905	18.184	12.595	8.694	116.184

Bron: CBS-Landbouwtelling 1994.

Bedrijven naar nge-klasse en (hoofd)bedrijfstype (NEG), Landbouwtelling 1994 met bss-niveau 1992

NEG-type	Code	Bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Akkerbouwbedrijven	1	4.625	3.032	1.027	1.904	2.007	1.349	680	14.624
waarvan:									
graanbedrijven	111	439	69	23	16	20	12	5	584
gesp. hakvruchtenbedrijven	121	868	885	399	806	889	685	355	4.887
graan-/hakvruchtenbedr.	122	509	433	57	85	67	23	9	1.183
akkerbouwgroentebedr.	123	93	43	9	10	1	6	2	164
ov. hakvruchtenbedrijven	1248	694	968	433	865	972	587	292	4.811
ov. akkerbouwbedrijven	1249	2.022	634	106	122	58	36	17	2.995
Tuinbouwbedrijven	2	1.697	2.560	925	1.685	2.145	2.722	4.689	16.423
waarvan:									
opengrondsgroentebedr.	2011	645	648	172	242	191	116	117	2.131
glasgroentebedrijven	2012	162	377	180	335	464	763	1.490	3.771
ov. groentebedrijven	2013	58	118	40	44	53	36	20	369
bloem(bollen)bedrijven	2021	426	507	145	238	238	280	523	2.357
glasbloemenbedrijven	2022	272	558	221	521	882	1.238	2.231	5.923
ov. bloemenbedrijven	2023	80	208	85	119	105	75	80	752
champignonbedrijven	2033	12	46	33	112	152	167	162	684
ov. tuinbouwbedrijven	2039	42	98	49	74	60	47	66	436
Blijvende-teeltbedrijven	3	1.206	1.418	483	744	879	651	517	5.898
waarvan:									
fruitbedrijven	321	732	599	166	296	498	387	211	2.889
boomkwekerijbedrijven	348	416	718	278	403	314	204	224	2.557
ov. blijvende-teeltbedr.	349	58	101	39	45	67	60	82	452
Graasdierbedrijven	4	16.604	9.020	3.158	7.331	9.998	7.360	2.503	55.974
waarvan:									
sterk gesp. melkveebedr.	411	646	3.096	1.992	5.435	8.145	6.062	2.001	27.377
gesp. melkveebedrijven	412	138	651	409	906	1.175	926	333	4.538
ov. melkveebedrijven	437	1.339	615	103	129	114	73	22	2.395
kalvermesterijbedrijven	438	221	386	142	277	113	47	23	1.209
ov. rundveebedrijven	439	1.486	773	163	221	186	119	54	3.002
schapenbedrijven	441	860	142	19	9	2	5	0	1.037
rundvee-/schapenbedrijven	442	196	68	8	5	5	3	1	286
geitenbedrijven	443	23	48	16	22	21	8	1	139
graslandbedrijven	4448	3.125	447	16	13	5	4	6	3.616
ov. graasdierbedrijven	4449	8.570	2.794	290	314	232	113	62	12.375
Hokdierbedrijven	5	1.619	2.195	956	1.988	2.045	1.225	808	10.836
waarvan:									
fokvarkensbedrijven	5011	110	448	391	825	672	290	179	2.915
mestvarkensbedrijven	5012	1.221	1.034	229	316	204	78	54	3.136
ov. varkensbedrijven	5013	63	160	102	392	611	407	236	1.971
legkippenbedrijven	5021	105	228	102	220	256	222	210	1.343
slachtpluimveebedrijven	5022	62	192	67	116	152	106	49	744
ov. pluimveebedrijven	5023	1	0	0	2	2	2	9	16
varkens-/pluimveebedr.	5031	11	20	17	32	54	40	20	194
ov. hokdierbedrijven	5032	46	113	48	85	94	80	51	517

NEG-type	Code	Bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Gewassencombinaties	6	496	671	189	308	338	314	235	2.551
waarvan:									
tuinbouw-/blijvende- teeltbedrijven	601	96	119	42	55	45	41	34	432
ov. gewassencombinaties	609	400	552	147	253	293	273	201	2.119
Veeteeltcombinaties	7	1.098	1.107	331	670	762	564	322	4.854
waarvan:									
graasdiercombinaties	71	170	133	29	64	59	72	46	573
ov. veeteeltcombinaties	72	928	974	302	606	703	492	276	4.281
Gewassen/veeteelt-comb.	8	2.137	1.086	252	422	498	371	242	5.008
waarvan:									
akkerbouw/veeteelt-comb.	81	1.690	663	122	213	216	150	110	3.164
ov. combinaties	82	447	423	130	209	282	221	132	1.844
Niet geclassificeerd	9	14	2	0	0	0	0	0	16
Totaal		29.496	21.091	7.321	15.052	18.672	14.556	9.996	116.184

Bron: CBS-Landbouwtelling 1994, bewerking LEI-DLO.

Procentuele mutaties in aantallen bedrijven naar nge-klasse en (hoofd)bedrijfstype (NEG) als gevolg van de overgang van bss-niveau 1990 naar bss-niveau 1992, Landbouwtelling 1994

NEG-type	Code	Procentuele mutaties in bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Akkerbouwbedrijven	1	-2	-3	-7	-3	5	10	17	-0
waarvan:									
graanbedrijven	111	2	-4	53	-11	11	20	25	3
gesp. hakvruchtenbedrijven	121	-2	-6	-12	-2	2	6	13	-1
graan-/hakvruchtenbedr.	122	-1	8	-20	18	14	35	13	3
akkerbouwgroentebedr.	123	-6	2	29	0	-75	50	100	-2
ov. hakvruchtenbedrijven	1248	-6	-5	-5	-7	8	16	23	0
ov. akkerbouwbedrijven	1249	-1	-1	4	5	7	3	21	-1
Tuinbouwbedrijven	2	-6	-3	-5	-1	-1	6	5	1
waarvan:									
opengrondsgroentebedr.	2011	-8	2	13	13	19	22	30	4
glasgroentebedrijven	2012	-4	-9	-5	6	11	7	-3	0
ov. groentebedrijven	2013	-12	-11	3	2	2	38	33	-1
bloem(bollen)bedrijven	2021	-4	-1	-3	-1	-4	0	2	-1
glasbloemenbedrijven	2022	-6	-2	-16	-7	-8	-1	9	-0
ov. bloemenbedrijven	2023	0	3	5	0	11	10	11	5
champignonbedrijven	2033	-25	-33	-42	-19	-12	56	40	1
ov. tuinbouwbedrijven	2039	-2	-13	2	17	-5	24	5	1
Blijvende-teeltbedrijven	3	-4	0	0	-3	-0	11	8	0
waarvan:									
fruitbedrijven	321	-5	1	8	-11	0	14	19	1
boomkwekerijbedrijven	348	-4	-0	-2	4	-1	9	3	0
ov. blijvende-teeltbedr.	349	-2	3	-13	-12	-1	-3	-4	-3
Graasdierbedrijven	4	-2	-7	-13	-7	1	20	31	-0
waarvan:									
sterk gesp. melkveebedr.	411	-10	-12	-17	-10	-0	19	31	-0
gesp. melkveebedrijven	412	-12	-9	-9	-7	1	23	28	1
ov. melkveebedrijven	437	13	19	13	12	52	97	29	18
kalvermesterijbedrijven	438	-23	-12	-15	53	85	135	77	4
ov. rundveebedrijven	439	12	9	13	2	19	29	35	12
schapenbedrijven	441	-28	-36	-30	-67	-75	25	-100	-30
rundvee-/schapenbedrijven	442	-28	-26	-50	-44	-29	-25	.	-29
geitenbedrijven	443	-4	-11	-6	5	75	0	0	1
graslandbedrijven	4448	1	0	-6	-7	0	33	-14	1
ov. graasdierbedrijven	4449	-2	-5	-3	-1	5	-10	15	-2
Hokdierbedrijven	5	-6	-7	-10	-5	14	22	30	2
waarvan:									
fokvarkensbedrijven	5011	-10	-18	-8	-2	22	15	30	1
mestvarkensbedrijven	5012	-3	2	5	14	17	34	23	3
ov. varkensbedrijven	5013	-11	-6	-34	-20	8	21	28	0
legkippenbedrijven	5021	-14	-13	-7	-4	7	13	30	2
slachtpluimveebedrijven	5022	-23	-10	-7	-9	16	61	113	4
ov. pluimveebedrijven	5023	0	.	-100	-33	100	-33	29	-6
varkens-/pluimveebedr.	5031	0	-23	-23	-11	2	74	33	4
ov. hokdierbedrijven	5032	-23	-3	-16	-7	11	13	9	-2

NEG-type	Code	Procentuele mutaties in bedrijven met ... nge							Totaal
		3-16	16-40	40-50	50-70	70-100	100-150	>150	
Gewassencombinaties	6	-11	-7	-6	-3	3	10	18	-2
waarvan:									
tuinbouw-/blijvende- teeltbedrijven	601	-7	-1	0	4	7	21	6	1
ov. gewassencombinaties	609	-12	-8	-7	-4	3	8	20	-3
Veeteeltcombinaties	7	-8	-7	-8	-7	6	24	24	-1
waarvan:									
graasdiercombinaties	71	-11	-19	0	12	-14	13	12	-7
ov. veeteeltcombinaties	72	-8	-5	-9	-9	8	26	27	-0
Gewassen/veeteelt-comb.	8	-5	-2	-11	-3	2	20	29	-1
waarvan:									
akkerbouw/veeteelt-comb.	81	-3	-1	-17	0	-1	10	24	-2
ov. combinaties	82	-9	-4	-4	-6	4	28	35	0
Totaal		-3	-5	-10	-5	3	16	15	0

Bron: CBS-Landbouwtelling 1994, bewerking LEI-DLO.